

**INFORMACIJA O SPROVOĐENJU AKCIONOG PLANA
STRATEGIJE ZA INTEGRACIJU LICA SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI
ZA 2016. GODINU**

Podgorica, mart 2017. godine

UVOD

Informacija o sprovođenju Akcionog plana Strategije za integraciju lica s invaliditetom u Crnoj Gori za 2016. godinu obuhvata pregled mjera i aktivnosti realizovanih u oblasti: pristupačnosti, participacije, jednakosti, zapošljavanja, obrazovanja i obuka, socijalne zaštite, zdravstva, kao i oblasti koja se odnosi na položaj organizacija osoba sa invaliditetom u civilnom društvu.

U izradi ove Informacije učestvovala je međuresorna radna grupa, u čijem sastavu se pored predstavnika relevantnih ministarstava i državnih organa, nalaze i predstavnici organizacija osoba sa invaliditetom. Ovim je ispoštovana potreba za integrisanjem pitanja invaliditeta u sve sektore, kroz učešće krajnjih korisnika, kako u kreiranju politike koja se odnosi na osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, tako i u praćenju realizacije zacrtanih mjera i aktivnosti.

Shodno navedenom, u Informaciji su, pored aktivnosti državnih organa i institucija, predstavljene aktivnosti civilnog sektora koji se bavi osobama sa invaliditetom, bez obzira da li su rađene u partnerskoj saradnji sa državnim organima ili samostalno.

Ova Informacija sadrži sve aktivnosti od značaja za osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, na osnovu kojih će Vlada Crne Gore i šira javnost imati uvid u napredak postignut u svim oblastima, koje se odnose na osobe sa invaliditetom u 2016. godini.

PRISTUPAČNOST

Kada je u pitanju unaprjeđivanje normativnog okvira za zaštitu lica sa invaliditetom, u nadležnosti Ministarstva održivog razvoja i turizma je u toku izrada Predloga Zakona o planiranju i izgradnji.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma u saradnji sa Upravom za imovinu, uradilo je spisak objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu državne uprave, kao i Analizu objekata organa državne uprave sa aspekta pristupačnosti licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom.

Postupajući po Zaključku Vlade, Ministarstvo održivog razvoja i turizma formiralo je radni tim za izradu predmetne analize, rješenjem broj 101-17/8 od 18. februara 2016. godine. U radni tim, pored predstavnika Ministarstva i Uprave za imovinu, imenovani su i predstavnici Direkcije javnih radova i Uprave za inspekcijske poslove-građevinska inspekcija. Tim je definisao metodologiju rada na izradi Analize kao i dinamiku aktivnosti. Analizom je, na osnovu liste dostavljene od Uprave za imovinu, kao organa zaduženog za održavanje objekata i prostora u vlasništvu države Crne Gore, konstatovano da Uprava održava 22 objekta državnih organa, 5 rezidencijalnih objekata i 15 poslovnih prostora, odnosno predmet analize je bilo ukupno 65 institucija i to: 45 smještenih u 18 objekata, dvije rezidencije i 18 u 15 poslovnih prostora. Nakon obilaska objekata i snimanja stanja na terenu, urađena je detaljna analiza elemenata pristupačnosti shodno Pravilniku o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom. Analiza je data pojedinačno za svaki objekat kao tabelarni prikaz sa foto dokumentacijom i dostavljena je Upravi za imovinu na dalje postupanje.

U toku 2016. godine Ministarstvo održivog razvoja i turizma je na svom objektu postavilo oznake na Brajevom pismu na vratima svake kancelarije, kao i orijentacioni plan kretanja na svakom spratu, takođe na Brajevom pismu.

Ministarstvo je pripremilo, a Vlada Crne Gore je Zaključkom, br. 08-1335/3 od 31. 10. 2013. godine, usvojila Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom za 2014. godinu. Akcioni plan je urađen u saradnji sa predstavnicima NVO, koje se bave pitanjima lica sa invaliditetom i istim je definisano 13 prioritetnih objekata za prilagođavanje i to: sedam u Podgorici, tri u Nikšiću, dva u Beranama i jedan u Pljevljima.

Urađena je i revidovana projektna dokumentacija za svih 13 objekata. Do sada su prilagođeni sledeći objekti: Centar za socijalni rad u Podgorici, Poreska uprava u Podgorici, Skupština Crne Gore, Dom zdravlja u Beranama-služba izabranog doktora za žene, Dom zdravlja u Pljevljima-služba laboratorije i rentgena, Fond za zdravstveno osiguranje u Podgorici, Osnovni sud u Podgorici i Ekonomski fakultet u Podgorici. Završene su tenderske procedure i izabrani najpovoljniji ponuđači za izvođenje radova na prilagođavanju sledećih objekata: JZU Opšta bolnica u Nikšiću, JZU Dom zdravlja u Nikšiću, JZU Bolnica za plućne bolesti-Brezovik u Nikšiću, JZU Dom zdravlja „Dr Niko Labović“ u Beranama i JZU Opšta bolnica u Beranama. Takođe, Ministarstvo radi i monitoring u ovoj oblasti na lokalnom nivou, a i u cilju sprovođenja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom, sprovodi informisanje i edukaciju službenika na državnom i lokalnom nivou vezano za oblast pristupačnosti. Zbog navedenog, Ministarstvo je u saradnji sa Zajednicom opština Crne Gore, a uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, organizovalo radionice za predstavnike lokalnih samouprava sa temom „Arhitektonske barijere na objektima u javnoj upravi na lokalnom nivou“. Radionice su održane u sjevernom, centralnom i južnom regionu i istim su bile obuhvaćene sve lokalne samouprave. Radionica za sjeverni region održana je 14. i 15. novembra 2016. godine u Andrijevi i istom je bilo obuhvaćeno devet lokalnih samouprava: Berane, Bijelo Polje, Plav, Andrijevica, Mojkovac, Rozaje, Kolašin, Petnjica i Gusinje. Radionica za centralni region održana je 16. i 17. novembra 2016. godine u Nikšiću i istom je bilo obuhvaćeno sedam lokalnih samouprava: Glavni grad Podgorica, Nikšić, Danilovgrad, Plužine, Žabljak, Šavnik i Pljevlja. Radionica za južni region održana je 24. i 25. novembra 2016. godine u Sutormu i istom je bilo obuhvaćeno sedam lokalnih samouprava: Tivat, Herceg Novi, Kotor, Bar, Ulcinj, Budva i Prijestonica Cetinje.

Predstavnici lokalnih uprava u okviru svojih prezentacija su prisutne upoznali sa aktivnostima sprovedenim u 2016. godini u dijelu pristupačnosti, kao i planiranim aktivnostima za 2017. godinu, shodno zaključcima sa Konferencije „Objekti u javnoj upotrebi na lokalnom nivou-Pristupačnost licima sa invaliditetom“ održane u Budvi 16.-17. decembra 2015. godine. Takođe, opštine su prisutne upoznale sa raznim vidovima saradnje sa civilnim sektorom u vezi sa rješavanjem pitanja pristupačnosti objektima u javnoj upotrebi za lica sa invaliditetom. Na ovim radionicama, konstatovano je sljedeće: sve lokalne uprave donijele su Odluke o uslovima za postavljanje, građenje i uklanjanje pristupnih rampi, liftova i sličnih objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom.

Analizu pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi uradile su pet opština i to: Berane, Bijelo Polje, Cetinje, Podgorica i Rožaje. Analiza je obuhvatila 39 objekata u Beranama, 45 objekata u Bijelom Polju, 53 u Cetinju, 20 u Podgorici i 33 u Rožajama. Ukupan broj objekata u javnoj upotrebi obuhvaćen ovim analizama je 190.

Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup i kratanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom donijele su dvije opštine: Glavni grad Podgorica i Opština Bijelo Polje.

Opština Bar je formirala radnu grupu za izradu Analize pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi. Opština Budva je u 2015. godini, budžetom predvidjela sredstva u iznosu od 30.000 € za stvaranje uslova pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi. Opština Herceg Novi je donijela Program uređenja prostora za 2016. godinu, sa posebnim akcentom na razgraničenje javnih pješačkih površina od ulica i parkirališta u cilju eliminisanja postojeće komunikacione ili orijentacione smetnje. U Opštini Mojkovac je u toku izrada baze podataka za objekte u javnoj upotrebi, koja treba da posluži kao osnov za donošenje Akcionog plana. Opština Žabljak je formirala Savjet koji se bavi pitanjima lica sa invaliditetom. Savjet broji 6 članova. Takođe, formirana je komisija za izradu Akcionog plana i na nivou Opštine donijet je lokalni plan akcija za period 2010-2015.

U cilju alaniziranja pristupačnosti, odnosno donošenja Akcionog plana prilagođavanja ugostiteljskih objekata potrebama osoba sa invaliditetom, tokom 2016. godine, MORT je za vrste ugostiteljskih objekata (hoteli, moteli, pansioni, turistička naselja i dr.), kojima izdaje odobrenje za obavljanje ugostiteljske djelatnosti-rešenje i kojima dodjeljuje kategoriju, utvrdio sadržaje za OSI koje ti objekti posjeduju: parking, prilaz, ulaz, javni toalet, liftovi, smještajne jedinice, plaža i sl.¹

Kako bi se obezbijedili preduslovi sa pravno-regulativog aspekta, a u cilju što efikasnijeg prilagođavanja ugostiteljskih objekata potrebama OSI, shodno Programu rada MORT-a u 2016. godini, prišlo se postupku usvajanja normativno pravnih akata.

U Predlogu novog Zakona o turizmu (čl. 82), propisani su uslovi za lica sa invaliditetom, prema kojima je „ugostitelj dužan da u ugostiteljskom objektu obezbijedi pružanje usluga licima sa invaliditetom, primjenjujući princip univerzalnog dizajna u skladu sa zakonom kojim je uređena zabrana diskriminacije lica sa invaliditetom” kao i da “ugostiteljski objekti moraju da ispunjavaju uslove za nesmetan pristup, kretanje i boravak lica sa invaliditetom”.

Nakon usvajanja novog zakona o turizmu, koje se očekuje krajem 2017. godine, u prelaznom periodu, vršiće se izmjene i dopune Pravilnika o vrstama, minimalno-tehničkim uslovima i kategorizaciji ugostiteljskih objekata, na način da standardi za lica sa invaliditetom, propisani kao kvalitativnih, budu obavezni standardi.

Takođe, nakon usvajanja Predloga zakona o morskome dobru, koji je shodno Programu rada Vlade za 2017. godinu, predviđen za II kvartal, prilikom izmjene i dopune Pravilnika o uslovima za izgrađena i uređena kupališta, propisaće se obaveza ispunjenosti i uslova za lica sa invaliditetom.

JP Morko dobro CG, kao javno preduzeće za upravljanje područja morskog dobra, u okviru

¹ Spisak kategorisanih/rekategorisanih ugostiteljskih objekata u 2016. godini, sa sadržajima za lica sa invaliditetom–tabelarni prilog na kraju dokumenta.

svojih nadležnosti i ovlašćenja, tokom 2016. godine i u prethodnom periodu, sprovelo je propise i preduzelo posebne mjere, sa ciljem stvaranja uslova za ostvarivanje ravnopravnosti i zaštite lica sa invaliditetom:

- u saradnji sa Savezom paraplegičara Crne Gore, urađen je plan izgradnje-postavljanja rampi na plažama za ulaz u more lica sa invaliditetom. Početni plan je bio da se u svakoj primorskoj opštini obezbijedi po jedna lokacija, izuzev u opštini Ulcinj, gdje je taj posao odložen za drugu fazu realizacije plana, zbog otežanih geografskih i maritimnih uslova. Saglasno tome, Javno preduzeće je tokom 2014. godine, pristupilo realizaciji plana i obezbijedilo potrebna finansijska sredstva, shodno tome uradilo idejne projekte rampi po modelu lakih drvenih montažno-demontažnih elemenata. Lokacije za rampe u opštinama Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva, Bar i Ulcinj, unešene su u Plan objekata privremenog karaktera za period 2013-2016. godine i nakon sprovedenog tenderskog postupka u periodu predsezona 2015. godine, izvedeni su radovi na osam lokacija na području ovih opština. Nakon korišćenja u sezoni 2015. ovakav model montažno-demontažnih drvenih konstrukcija brzo se pokazao kao nefunkcionalan i neodrživ i iz tog razloga Javno preduzeće je donijelo odluku o promjeni koncepta rješavanja ovog pitanja:

- donešena je odluka i u 2016. godini pristupilo se izradi Glavnih projekata za pet stabilnih rampi na pet lokacija, u svakoj opštini po jedna, izuzev u Ulcinju gdje je to neizvodljivo, i to koristeći stabilne forme od armirano-betonske konstrukcije. Urađena je projektna dokumentacija koja je podrazumijevala izradu a/b konstrukcije prilaznih staza i kose betonske rampe za ulazak u more, max. nagiba 7° sa ogradom i adekvatnim rukohvatima od nerđajućeg čelika i ista je revidovana i usaglašena sa Savezom paraplegičara Crne Gore. Prosječna vrijednost izgradnje jedne ovakve rampe procijenjena je na oko 35.000 eura.

Kada se govori o pristupačnosti za lica sa invaliditetom sa generalnog aspekta, za postojeće objekte u javnoj upotrebi, ista je regulisana Zakonom o izgradnji objekata i uređenju prostora, a da je za nove objekte, propisana obaveza da se građevinska dozvola ne može izdati ukoliko za objekat nije predviđena pristupačnost za lica sa invaliditetom. Tokom posljednje dvije godine, svi objekti kojima je MORiT izdao građevinske dozvole, imaju obezbijeđenu pristupačnost za lica sa invaliditetom.

U okviru edukacija inspektora za vršenje inspeksijskog nadzora, sektora Turističke inspekcije Uprave za inspeksijske poslove kao organa uprave, dva turistička inspektora prisustvovala su 17. 05. 2016. godine, spiker-programu pod nazivom: „Bez sažaljenja-Američki pokret za građanska prava osoba sa invaliditetom“.

Ministarstvo saobraćaja i pomorstva donijelo je Pravilnik o označavanju mjesta za parkiranje vozila lica sa invaliditetom i izgledu znaka pristupačnosti kojima se obilježavaju vozila lica sa invaliditetom, „Službeni list Crne Gore“ broj 79/2016 od 23. 12. 2016. godine.

Tokom 2016. godine, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije donijelo je Smjernice za razvoj i upravljanje internet prezentacijama državnih organa, organa državne uprave i lokalne samouprave. Smjernice su izrađene sa jasnim uputstvom i preporukom o kreiranju internet prezentacija sa ciljem da se ukaže na važnost i specifičnost izrade istih, kako bi se obezbijedila kvalitetna komunikacija sa građanima i privrednim subjektima. Poseban dio posvećen je osnovnim standardima e-pristupačnosti i alatima za provjeru e-pristupačnosti.

Organizovanje okruglih stolova/predavanja u vezi ePristupačnosti OSI nije realizovana u 2016. godini iz razloga što je organizaciji navedenih predavanja trebala da prethodi obuka u okviru TAIEX programa Evropske komisije namijenjena zaposlenima u Ministarstvu. Ova obuka je od strane domaćina radionica odložena za narednu godinu. Planom rada za narednu godinu predviđene su navedene aktivnosti namijenjene ciljnoj grupi.

Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije organizovalo je edukativnu radionicu administratorima portala i podportala Vlade Crne Gore na kojoj su predstavljeni rezultati analize web portala, kao i Smjernice za razvoj i upravljanje internet prezentacijama državnih organa, organa državne uprave i organa lokalne samouprave. Navedena radionica predstavlja uvod u planirane aktivnosti Ministarstva, usmjerene na edukaciju u vezi pristupačnosti web sadržajima namijenjenim osobama sa invaliditetom.

U cilju pristupačnosti portala Vlade Crne Gore i primjene međunarodnih i evropskih standarda, Ministarstvo javne uprave donijelo je Smjernice za kreiranje elektronskih dokumenata u skladu sa standardima e-Pristupačnosti u decembru 2016. godine. Cilj ovog dokumenta je da na uniforman i standardizovan način ukaže na pravila i načine kreiranja elektronskih dokumenata u odgovarajućem formatu kako bi bio pristupačan svima. Dokument je objedinio smjernice za kreiranje najčešće korišćenih dokumenata, tj. dokumenata kreiranih u MS Word, MS Excel i PDF formatu.

Na osnovu ekspertskog predavanja na temu "Web prezentacije državnih organa sa osvrtom na standard ePristupačnosti EN 301549" u okviru TAIEX programa Evropske komisije, edukativna radionica namijenjena službenicima Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije planirana je u septembru 2016. godine u cilju prilagođavanja portala standardima ePristupačnosti. Navedena edukacija je odobrena od strane Evropske komisije, ali aktivnost nije realizovana zbog izmjena u terminima koje su planirali domaćini radionice. Očekuje se realizacija u narednoj godini.

U toku 2016. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova je nastavilo da pruža usluge strankama, na način da im na njihov zahtjev dostavlja na kućnu adresu: izvode iz matičnog registra rođenih, uvjerenja iz registra državljana i uvjerenja o prebivalištu na elektronski podržan način, u kratkim rokovima. Za lica sa invaliditetom i ostala lica, koja nisu u mogućnosti da lično podnesu zahtjeve za izdavanje ličnih isprava, lična karta i pasoš, i preuzmu iste, nastavljena je realizacija upotrebe mobilne stanice za uzimanje biometrijskih i drugih podataka na adresi podnosioca zahtjeva, obuhvatajući i davanje punomoćja licu koje će preduzeti službene radnje u ime podnosioca zahtjeva.

PARTICIPACIJA

U 2016. godini kao konstantna obaveza Ministarstva kulture ostaje intenziviranje saradnje sa nacionalnim i opštinskim ustanovama kulture i licima sa invaliditetom na uključivanje u kulturne sadržaje, povezivanje sektora kulture, uključivanje u razvojne strategije i drugo.

Politika poboljšanja dostupnosti kulturnih sadržaja licima sa invaliditetom još uvijek pokazuje potrebu stalnog unapređenja. Tokom 2016. godine po tom osnovu Ministarstvo kulture u svojim službenim prostorijama obezbijedilo je pločice na Brajevom pismu, sa podacima o zaposlenima.

Dostupnost u pristupačnim formatima ostvarena je kroz Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara u okviru kojeg je obezbijedena finansijska podrška Ministarstva kulture u izdavanju časopisa namijenjenog slabovidim osobama. Časopis „Glas“ izlazi jednom mjesečno u MP3 i DAISY formatu.

Takođe, kao segment Programa „Dani evropske baštine“ koji se organizuju od 26. do 30. septembra 2016. godine, Pomorski muzej Crne Gore izdao je vodič na Brajevom pismu sa namjerom da se slijepa i slabovidna lica upoznaju sa bogatom pomorskom istorijom Crne Gore. Vodič ima za cilj prilagođavanje dijela muzejskog materijala licima sa invaliditetom i samim tim ravnopravan uvid u kulturno nasljeđe.

Biblioteka za slijepe je i u 2016. godini aktivnosti usmjerila na potrebe osoba oštećenog vida i drugih lica sa invaliditetom te se u tom smislu aktivnosti odnose na izdavanje knjiga u samoj Biblioteci, kućnu dostavu i poštansku dostavu. Izdavačka djelatnost ove ustanove odnosi se na izdavanje knjiga u formatima prilagođenim osobama oštećenog vida, audio format i Brajevo pismo. Umjetnički program namijenjen licima sa invaliditetom obuhvatio je: 3 književne večeri, 3 koncerta, 3 tribine i 10 redovnih i 2 vanredne projekcije filmova prilagođenih osobama oštećenog vida, u više gradova Crne Gore. U svim programima osobe oštećenog vida i druga lica sa invaliditetom bili su učesnici i korisnici. U maju 2016. godine u KIC-u „Budo Tomović“ u sklopu obilježavanja 10 godina Državne nezavisnosti i 10 godina rada Biblioteke održan je koncert Darka Martinovića. Istim povodom organizovan je književno-muzički matine umjetnika oštećenog vida, kao i nagradni književni konkurs za lica oštećenog vida. Biblioteka takođe, u saradnji sa Radio „Homer“, realizuje brojne programe za lica sa invaliditetom.

Crnogorska kinoteka je u okviru prikazivačkih aktivnosti prikazala dva filma koji se tematski odnose na lica sa invaliditetom, i to: „Margarita with the straw“ i „Shoulder the lion“.

JP Kulturni centar Bar je 1. 12. 2016. godine, shodno potrebama NVO „Adria“ ustupio salu u dvorcu Kralja Nikole povodom obilježavanja 15 godina od rada ove nevladine organizacije koja se bavi pružanjem podrške i pomoći odraslim licima sa smetnjama u psiho fizičkom razvoju.

JU Centar za kulturu Plav, tokom 2016. godine u okviru manifestacije „Dani borovnice“ čiji je i organizator, organizuje štandove na kojima lica sa invaliditetom izrađuju različite vrste suvenira, a u kontekstu afirmacije kulturno-turističkih osobenosti Plava.

Javna ustanova „Ratkovićeve večeri poezije“ iz Bijelog Polja u sklopu manifestacije Ratkovićeve večeri poezije ostvarila je saradnju sa djecom iz Udruženja „Laza“ i „Tisa“ u realizaciji izložbi kao dio programa ove javne ustanove.

U JU Centar za kulturu Rožaje, 28. 12. 2016. godine, održan je Novogodišnji koncert „Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama“, a takođe je 3. 12. 2016. godine upriličen program povodom obilježavanja Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom.

U JU Centar za kulturu Petnjica je 27. 5. 2016. godine u organizaciji NVU lica sa invaliditetom održano predavanje na temu „Epilepsija“, čiji je predavač bila dr Zilha Idrizović. U okviru III Bihorskog kulturnog ljeta 19. 7. 2016. godine, održana je Skupština udruženja „Lica sa invaliditetom“, dok je 21. 12. 2016. godine u organizaciji KUD-a „Bihor“ održan koncert humanitarnog karaktera, gdje je sav prihod namijenjen djeci sa smetnjama u razvoju.

Umjetnička galerija Vitomir Srbljanović iz Pljevalja sarađuje sa NVO „Zračak nade“, u smislu ustupanja svog prostora i realizacije izložbi lica sa invaliditetom.

Kroz Kotorski festival pozorišta za djecu organizovane su radionice u Dramskom studiju Homer u Podgorici sa osobama sa oštećenjem vida.

U okviru konkursa za podršku programa i projekata iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva u 2016. godini kroz segment Program Razvoj kulture na sjeveru, podržani su projekti opštine Berane, Sekretarijat za sport, kulturu i mlade, Poetsko muzička manifestacija slijepih i slabovidih lica Crne Gore, „Nikad ne odustati jer sve je moguće u životu“. Podržan je projekat-izložba Mirsada Koljenovića „Crnom Gorom“ i projekat Sonje Đuranović, Slikom govorimo o jednakosti.

Paraolimpijska 2016. godina bila je istorijska godina u organizacionom i rezultatskom smislu za Paraolimpijski komitet Crne Gore. Realizovan je veliki broj međunarodnih i nacionalnih aktivnosti. Crnogorski takmičari su učestvovali na najvećim sportskim smotrama, na Evropskom prvenstvu u atletici, kada su naši atletičari osvojili jednu zlatnu i dvije srebrne medalje, Paraolimpijskim igrama u Riju, gdje je Crna Gora imala dva predstavnika u četiri paraolimpijske discipline. Osvojene su i prve medalje na Univerzitetskim igrama osoba sa invaliditetom. Pojačan je i nacionalni program, održana su najmasovnija državna prvenstva u atletici i stonom tenisu, a Crna Gora je bila i domaćin dva Međunarodna turnira u golbalu, tipičnoj paraolimpijskoj disciplini za osobe bez vida. Realizovan je veliki broj edukativnih i promotivnih aktivnosti kroz projekte Promicija-Rio 2016 i Inkluzija kroz sport-Paraolimpizam u Osnovnim školama. Paraolimpijski komitet je proširio svoju porodicu sportova i sada broji 10 od ukupno 31, koji su na programu Međunarodnog paraolimpijskog komiteta. Ojačan je i proširen stručni kadar kao i trenažni proces kroz nabavku specijalizovane opreme i rekvizita.

U januaru je najbolji plivač POKCG ispisao istoriju i potvrdio izuzetno raskošan talenat kada je na plivačkom mitingu održanom u Splitu uspio da sa 16 godina ostvari A paraolimpijsku normu za Rio de Žaneiro na 50 i B normu na 100 m slobodnim stilom. Takođe je u društvu trenera boravio na portugalskom ostrvu Funchal na kojem je održano Evropsko seniorsko

prvenstvo u plivanju, kada je jos jednom oduševio plasmanom u finale i osvajanjem 6. mjesta u trci na 100 m slobodnim stilom.

Protekla godina je i za stonotenisere bila veoma uspješna. Tako je predstavnik POKCG učestvovao na Open turniru u Linjanu i osvojio zlatnu medalju u seniorskom i srebrnu u juniorskom dijelu turnira. Stonoteniseri su takođe uzeli učešće na Open turnirima u Laškom i Bratislavi, na PTT turniru u Kluzu, Rumuniji. Takođe su nastupili na igrama Beograd Open 2016. i osvojili tri medalje u pojedinačnoj i jednu medalju u ekipnoj konkurenciji. Grupa stonotenisera u pratnji trenera, nastupila je na openu u Bugarskoj Varni, gdje su osvojili tri medalje u pojedinačnoj i dvije u ekipnoj konkurenciji. U saradnji sa Stonoteniskim klubom osoba sa invaliditetom „Luča” realizovano je 3. prvenstvo Crne Gore u stonom tenisu na kojem je učestvovalo rekordnih 25 sportista. U decembru 2016. godine je održano prvenstvo Srednjih škola Podgorice u stonom tenisu, u organizaciji Sekretarijata za kulturu i sport Glavnog grada i POKCG u Resursnom centru za djecu i mlade „Podgorica” u trenažnom centru Paraolimpijskog komiteta Crne Gore.

Golbal ekipe Nikšića i SRDS Podgorica učestovale su na međunarodnom golbal turniru „Tešanj 2016”. Nikšićani su potvrdili veliki potencijal osvojivši ubjedljivo prvo mjesto. Po prvi put Podgorica je bila domaćin golbal turnira koja je okupila ekipe iz Crne Gore, Srbije, BiH i Republike Srpske. Najuspješnija je bila ekipa Nikšića. Golbal ekipe Nikšića i SRDS Podgorica učestvovale su na golbal turniru u Beogradu, gdje je ekipa Nikšića opet bila prva. Takođe je golbal ekipa Nikšića učestvovala na golbal turniru u Banja Luci i međunarodnom golbal turniru “Sarajevo 2016” i osvojila prvo mjesto.

Paraolimpijski komitet Crne Gore je u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore i Sportsko rekreativnim društvom slijepih Podgorica u Baru organizovao redovno državno Prvenstvo Crne Gore u atletici za osobe sa invaliditetom koje je bilo najmasovnije do sada sa preko 40 učesnika. Tehnički je bilo ispraćeno od strane atletskog kluba Mornar.

Jedan od atletičara POKCG je učestvovao na Grand Prix mitingu u italijanskom Grosetu i potvrdio tri norme za EP-kugla, disk, koplje.

Paraolimpijska atomska reprezentacija Crne Gore je nastupila na sankcionisanom mitingu u Varaždinu gdje su naši sportisti potvrdili norme za EP.

Povodom 21. maja, dana Nezavisnosti, u saradnji sa SC Topolica, organizovan je Paraolimpijski sportski dan u okviru kojeg su promovisani paraolimpijski sportovi atletika, golbal, stoni tenis i košarka u kolicima. Učešće je uzeo veliki broj učenika Osnovnih škola Bara u pratnji profesora fizičkog vaspitanja i roditelja.

Na Evropskom prvenstvu u atletici u Grosetu u Italiji koje je okupilo preko 600 atletičara iz preko 40 država Evrope, Crnu Goru su predstavljali atletičari u bacanju kugle i bacanju diska, skoku u vis i skoku u dalj, kao i bacanju koplja. Na pomenutom takmičenju jedan od atletičara je postao šampion Evrope u bacanju koplja, dok se predstavница naše države okitila srebrnom medaljom i postala vicešampionka starog kontinenta u disciplini bacanje kugle. Za nezaboravno

Evropsko prvenstvo zaslužno je i osvajanje jos jedne medalje u bacanju kugle, ali ovog puta srebrne i 4. mjesto u skoku u vis. U ime ovih rezultata organizovan je svečani doček za naše paraolimpijce.

U Resursnom centru u Podgorici simbolično je upriličena svečanost povodom uručivanja statusa vrhunskih sportista našim sportistima koji su osvajali medalje na Evropskim prvenstvima u atletici i stonom tenisu.

Domaćin Evropskih i Univerzitetskih igara bili su Rijeka i Zagreb, gdje je POKCG imao svoje predstavnice u stonom tenisu, kada je i jedna od takmičarki osvojila bronzanu medalju.

U avgustu je priređen ispraćaj paraolimpijske reprezentacije na Paraolimpijske igre u Rio de Žaneiro. Uz prisustvo Ministra za ljudska i manjinska prava, predsjednika COK-a, predstavnika Glavnog grada i velikog broja gostiju, direktor Uprave za mlade i sport svečano i simbolično je uručio zastavu Crne Gore plivaču POKCG.

U septembru je Delegacija Crne Gore otputovala za Rio de Žaneiro. Prvi nastup na igrama od naših takmičara je imala atletičarka u bacanju kugle, gdje je uspjela da se plasira u veliko finale i zauzme 8. mjesto hicem 6.56 m iz treće serije. Plivač je 12. septembra nastupio u trci na 100 m slobodnim stilom u kojoj je ostvario svoj lični rekord 59,91 sek i zauzeo 17. mjesto. Sledećeg dana je nastupio u trci na 50 m slobodnim stilom i sa vremenom 27,60 sek zauzeo 15. mjesto.

Takmičarski dio zaključila je atletičarka u bacanju diska, koja je 15. septembra sa novim ličnim rekordom 19,29 m zauzela 9. mjesto.

Parabiciklista je učestvovao u trci na hronometar u italijanskoj Breši.

U novembru je nizom aktivnosti obilježen veliki jubilej 50 godina Sporta osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori i 7 godina od prijema u Međunarodni Paraolimpijski komitet. Gost komiteta je bio potpredsjednik Evropskog paraolimpijskog komiteta.

Povodom 3. decembra Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, golbal klub „Nikšić” u saradnji sa Paraolimpijskim komitetom organizovao je veliki međunarodni turnir na kojem su učestvovala reprezentacije Slovenije, Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Bugarske i Grčke, dok je Delegacija Paraolimpijskog komiteta sastavljena od zvaničnika i sportista posjetila učenike SSS « Sergije Stanić ». Takođe je organizovano proglašenje najuspješnijih paraolimpijaca u 2016. godini na kojem su pored velikog broja gostiju prisustovali i ministar sporta i predsjednik Olimpijskog komiteta Crne Gore.

U toku 2016. godine, održane su tri sjednice Upravnog odbora POKCG i dvije Skupštine POKCG, redovna i redovna izborna.

Delegacija Paraolimpijskog komiteta sastavljena od zvaničnika i sportista u 2016. godini, posjetila je učenike Osnovne škole „Branko Božović” u Podgorici.

Takođe, važno je pomenuti da je 2016. godine iz štampe izašla prva knjiga o paraolimpizmu u Crnoj Gori, autora mr Zorana Poleksića.

Specijalna Olimpijada Crne Gore je u toku 2016. godine, realizovala mnogobrojne aktivnosti koje se odnose na sportske događaje i edukacije osoba sa intelektualnim smetnjama.

U okviru IPA projekta, u martu je Specijalna Olimpijada organizovala veliko fudbalsko takmičenje koje je okupilo 60 sportista iz Crne Gore i Bosne. Takmičenje je održano u Nikšiću i trajalo je dva dana.

Specijalna Olimpijada je u martu mjesecu akreditovala svoj program "Osnove inkluzije u sportu", Principi, korist i značaj Specijalne olimpijade. Program je akreditovan kod Zavoda za školstvo.

U maju je održana Evropska nedelja fudbala u saradnji sa Fudbalskim savezom Crne Gore, sa učešćem preko 100 sportista i partnera iz 6 gradova Crne Gore. Jedan od promotera ovog događaja je bio fudbalski reprezentativac. Takmičenje je imalo za cilj promociju Unified Fudbala-inkluzivnog fudbala. Takmičenje je trajalo dva dana .

U junu mjesecu sportisti Specijalne Olimpijade su učestvovali na atletskom prvenstvu koje je održano u Baru.

U oktobru je Specijalna Olimpijada u saradnji sa Osnovnom školom „Ilija Kišić“, organizovala nacionalne igre, na kojima je prisustvovalo preko 150 sportista, koji su se takmičili u 4 sporta: košarka, fudbal, stoni tenis i atletika. Osim sportskih aktivnosti u sklopu ovog događaja održan je i okrugli sto, gdje su treneri i drugi stručni radnici imali prilike da razmijene mišljenje i iznesu svoje stavove kada je u pitanju Inkluzija i problemi sa kojima se susreću.

Početkom novembra predstavnici Specijalne Olimpijade su učestvovali na međunarodnim konferencijama u Mariboru i Gracu, koje su osim edukativnog karaktera imale za cilj upoznavanje sa pravilima i organizacijom predstojećih Zimskih igara Specijalne Olimpijade, koje će se održati u Šladmingu i Gracu 2017. godine.

U decembru je održana Evropska nedelja košarke. Događaj je održan u sportskoj dvorani hotela „Verde“ i okupio je oko 100 sportista. Događaju su prisustvovali predstavnici ministarstva sporta, ministarstva prosvjete i predsjednik udruženja košarkaških sudija Crne Gore.

Specijalna olimpijada je krajem godine uradila i brošuru sa osvrtom na 2016. godinu i aktivnostima koje je realizovala.

JEDNAKOST

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je pripremio Predlog zakona o izmjenama i dopunama zakona o zabrani diskriminacije. Predlog Zakona je dobio pozitivna mišljenja svih resornih ministarstva i Sekretarijata za zakonodavstvo. U procesu je razmatranja komentara Evropske komisije, radi dodatnog unapređenja zakona, prije upućivanja Vladi na razmatranje i

utvrđivanje. Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije po programu rada Vlade, predviđen je za II kvartal 2017. godine.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je uz ekspertsku podršku pripremlilo Analizu usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa preporukama za harmonizaciju.

Vlada Crne Gore je na sjednici od 22. septembra 2016. godine usvojila Analizu usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom. Ovim dokumentom definisane su preporuke za uskladjivanje 60 zakona. Analiza predstavlja polazni osnov za definisanje mjera iz Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017.-2021. godine sa Akcionim planom 2017.-2018. godina, koju je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava uz podršku međunarodnog eksperta pripremlilo, a Vlada Crne Gore usvojila na sjednici od 15. decembra 2016. godine.

U okviru projekta PREDIM–Podrška nacionalnim institucijama u prevenciji diskriminacije u Crnoj Gori, Generalni direktorat za vladavinu prava, Direktor za ljudska prava, Odjeljenje za politiku ljudskih prava i razvoj, Divizija za implementaciju ljudskih prava na nacionalnom nivou Savjeta Evrope, organizovao je za predstavnike/ce Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Institucije Ombudsmana, posjetu institucijama Savjeta Evrope kao i prisustvo raspravi na Velikom vijeću Evropskog suda za ljudska prava povodom slučaja »Fabijan protiv Mađarske«. U okviru programa studijske posjete, predstavnici/ce ministarstva i Institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda su imali/e priliku da se upoznaju sa nadležnostima određenih tijela Savjeta Evrope, pregledom crnogorskih slučajeva pred Evropskim sudom za ljudska prava, ulogom sudske prakse Evropskog suda, kao i međunarodnim dokumentima Savjeta Evrope u oblasti antiskriminacije i ljudskih prava.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa predstavnicima organa državne uprave i podršku međunarodnog eksperta je pripremlilo, a Vlada Crne Gore na sjednici od 15. decembra 2016. godine donijela Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017.-2021. godine sa Akcionim planom 2017.-2018. godine. Ovo je prvi strateški dokument kojim se definišu mjere i aktivnosti za obezbjeđivanje potpune zaštite od diskriminacije i uživanje jednakih prava u svim oblastima života licima sa invaliditetom. Polazni osnov za definisanje mjera ove Strategije predstavlja Analiza usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa preporukama za harmonizaciju. Oblasti na koje se Strategija odnosi su: poštovanje dostojanstva ličnosti lica sa invaliditetom, diskriminacija u oblasti pristupačnosti (fizičke sredine, informacijama i komunikacijama, javnog prevoza, diskriminacija u pristupu javnim i privatnim dobrima i uslugama, diskriminacija u postupcima pred nadležnim organima, diskriminacija u oblasti privatnosti i porodičnih odnosa, diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja, diskriminacija u oblasti profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanje, diskriminacija u oblasti socijalne zaštite i adekvatnog

životnog standarda, diskriminacija u oblasti zdravstvene zaštite, diskriminacija u oblasti političkog i javnog života, diskriminacija u oblasti sporta, kulture i rekreacije.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa UNDP-om realizovalo je istraživanje stavova javnosti Crne Gore o stepenu diskriminacije lica sa invaliditetom i socijalne distance prema licima sa invaliditetom. Istraživanje je realizovano tokom septembra mjeseca 2016. godine na nacionalnom reprezentativnom uzorku od 1020 punoljetnih stanovnika Crne Gore.

Pored ispitivanja stavova opšte javnosti i mjerenja socijalne distance koju opšta javnost ima u odnosu na osobe sa različitim tipovima invaliditeta (fizički, senzorni i intelektualne smetnje), kvantitativnim dijelom istraživanja obuhvaćene su i same osobe sa određenim stepenom invaliditeta čiji su stavovi, percepcije i ocjene u vezi sa stepenom diskriminacije lica sa invaliditetom predstavljeni kao integralni dio ovog izvještaja.

Kvalitativnim dijelom studije su obuhvaćene osobe sa različitim vrstama invaliditeta i predstavnici ključnih informanata. Ukupno je realizovano 80 dubinskih intervju u četiri grada u Crnoj Gori: Podgorici, Nikšiću, Herceg Novom i Bijelom Polju.

Rezultati istraživanja pokazuju da opšta i javnost lica sa invaliditetom veoma jasno identifikuje različite oblasti društvenog i ekonomskog života u Crnoj Gori gdje postoje značajna ograničenja, prepreke i elemente diskriminisanja osoba sa invaliditetom koje u značajnoj mjeri onemogućavaju njihovo ravnopravno integrisanje u sve socijalne sfere crnogorske svakodnevnice.

Analiza dobijenih istraživačkih podataka je pokazala da u ovom slučaju problem ne predstavlja nedovoljna informisanost opšte javnosti o problemima i poteškoćama sa kojima se susreću lica sa invaliditetom, kao i nedovoljna svjesnost opšte javnosti o tome, već prije svega značajna prisutnost socijalnih stereotipa i predrasuda prema licima sa invaliditetom koja je u tijesnoj povezanosti i sa jasnom socijalnom distancom koju društvena zajednica gradi prema njima.

Rezultati istraživanja pokazuju da iako postoji saglasnost da su predviđene zakonske mjere adekvatne i lako ostvarive, lica sa invaliditetom se u ovim aspektima svakodnevno susreću sa preprekama koje onemogućavaju svakodnevno funkcionisanje.

U skladu sa prethodno navedenim, čak skoro 60% građana Crne Gore smatra da u oblasti zapošljavanja, lica sa invaliditetom najteže ostvaruju svoja prava, a sličnog mišljenja je i populacija lica sa invaliditetom. Kao sledeće kritične oblasti vide socijalnu zaštitu i pristupačnost javnim površinama, javnim objektima i javnom prevozu.

U procesu izrade Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine sa Akcionim planom 2017/2018 godine, preko Zajednice opština Crne Gore bili su uključeni predstavnici svih lokalnih samouprava Crne Gore, koji su preko predstavnika definisali mjere i aktivnosti za sprovođenje ove Strategije na nivou lokalnih samouprava. Istovremeno je preko Zajednice opština Crne Gore upućen dopis lokalnim samoupravama u Crnoj Gori sa podsjećanjem na obavezu iz Zakona o zabrani diskriminacije lica

sa invaliditetom, shodno kojoj imaju obavezu, informaciju o nazivu institucije, odnosno organa lokalne samouprave učiniti pristupačnim za lica sa oštećenjem vida, tj. na Brajevom pismu.

U procesu pripreme Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017.-2021. godine sa Akcionim planom 2017.-2018. godinu, kao i u procesu osmišljavanja vizuelnog identiteta kampanje pod nazivom "Ima li razlike? Podrži jednakost", Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je uključilo predstavnike nevladinih organizacija, koji su svojim predlozima, sugestijama i komentarima značajno doprinijeli kvalitetu pomenutog dokumenta i aktivnostima. Istovremeno se saradnja odvija i kroz održavanje redovnih sastanaka sa predstavnicima nevladinih organizacija, koji imaju za cilj informisanje o budućim aktivnostima Ministarstva, kao i razmjenu znanja i iskustva povodom pitanja iz nadležnosti ovog organa.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je pružilo logističku i finansijsku podršku izradi i štampi priručnika-vodiča za zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom Udruženju mladih sa hendikepom CG. Takođe je bilo učesnik svih skupova na koje je pozivano od strane nevladinih organizacija, bilo kao uvodničari, panelisti ili učesnici u diskusiji.

Medijska kampanja o zabrani diskriminacije i afirmaciji antidiskriminatornog ponašanja je jedna od aktivnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava čiji je cilj podizanje nivoa svijesti opšte populacije prema diskriminaciji, stvaranje tolerantnog okruženja i senzibilisanja javnosti posebno prema licima sa invaliditetom, LGBT populaciji, Romima, zatim, diskriminaciji po osnovu rodnog identiteta i drugim najčešće diskriminiranim društvenim grupama.

Kampanje predstavljaju kontinuirane aktivnosti koje se odnose na promociju antidiskriminacije, a u toku je realizacija medijske kampanje koja ima za cilj promociju antidiskriminatornog ponašanja i prakse, čiji je jedan segment posvećen licima sa invaliditetom. U toku je realizacija medijske kampanje za 2016. godinu, koja takođe ima za cilj promociju antidiskriminatornog ponašanja i prakse sa fokusom na osobe sa invaliditetom. Kampanja se realizuje pod sloganom „Ima li razlike? Podrži jednakost.“ Kampanjom je obuhvaćena izrada vizuelnog identiteta, a sadrži: emitovanje TV video spota, emitovanje radijskog džingla, novinski oglas u koloru na redakcijskim stranama, kojim se promovise zabrana diskriminacije, tolerancija i poštovanje različitosti, insertaciju flajera, prilagođen osobama sa oštećenim vidom, tj. odštampan na Brajevom pismu, kroz tiraž dnevnih novina, promovisanje zabrane diskriminacije, tolerancije i poštovanje različitosti putem mreže bilborda postavljenih na najfrekventnijim lokacijama u CG.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava svake godine vrši edukaciju i promociju antidiskriminatornog ponašanja i prakse, kroz osposobljavanje što većeg broja onih koji su posredno i/ili neposredno uključeni u sprovođenje antidiskriminacionog zakonodavstva. Obuka je namijenjena, prije svega, profesionalcima, te svima onima koji na bilo koji način dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije, dok se promocija odnosi na sprovođenje medijske kampanje i usmjerena je na podizanje svijesti cjelokupne crnogorske javnosti, posebno prema najranjivijim kategorijama stanovništva, s ciljem poštovanja svih ljudskih prava, stvaranja podržavajućeg i tolerantnijeg okruženja, te poštovanja različitosti drugog. Planom edukacije su u dosadašnjem periodu, bili obuhvaćeni predstavnici sudstva, kancelarije ombudsmana, nevladinih

organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda, zatim, predstavnici svih područnih jedinica i ispostava policije u crnogorskim gradovima i predstavnici lokalnih samouprava, te predstavnici svih inspeksijskih službi u Crnoj Gori predstavnici svih sudova za prekršaje u CG i tužilaštva. Obuke se, počev od 2016. godine odvijaju u okviru 6 seminara i 6 pratećih radionica, od kojih je jedna posvećena zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. U 2016. godini obuku su završili predstavnici svih centara za socijalni rad u Crnoj Gori i ustanova socijalne zaštite.

NVU "Zračak Nade" je u 2016. godini bilo partner na projektu „Ka evropskim vrijednostima- OSI kao ravnopravni građani“, koji je finansirala EU u okviru poziva Evropa za građane, a vodeći partner bila je organizacija Asocijacija za promociju inkluzije Srbije. U okviru ovog projekta organizovani su okrugli stolovi, edukacija kadra koji radi sa OSI i samih OSI o jednakim pravima i jednakom učešću OSI u svim sferama života. U okviru projekta organizovane su radionice za OSI sa intelektualnim smetnjama o zastupanju i samozastupanju. Formirana je grupa za samozastupanje osoba sa intelektualnim smetnjama i realizovane radionice za vršnjačku podršku.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u saradnji sa Udruženjem paraplegičara Podgorica, organizovalo i održalo dvije radionice na temu "Zabrana diskriminacije lica sa invaliditetom." Radionice su održane u dvije osnovne škole u Tuzima i Golubovcima, za učenike sedmih razreda.

U cilju edukacije medija i zaštite žena sa invaliditetom od diskriminacije NVO „Ženska akcija“, u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava je pripremila i promovisala Priručnik za medije "Kako izvještavati o ženama sa invaliditetom". Po prvi put u Crnoj Gori se otvara tema odnosa medija prema ženama sa invaliditetom. Na osnovu analize stanja u ovom trenutku, Priručnik za medije sadrži i vrlo direktne preporuke novinarima/kama: od politički korektnog jezika u izvještavanju o ovoj grupaciji do očekivanja da mediji ulože više napora kako bi se upoznali na koji način žene sa invaliditetom ostvaruju svoja prava koja su im garantovana usvojenim zakonima i međunarodnim konvencijama.

ZAPOŠLJAVANJE

Kada je u pitanju zakonodavni okvir, donošenje Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom je u toku, kao i Pravilnik o metodologiji i finansiranju posebnih organizacija.

U 2016. godini, zaposleno je 245 lica sa invaliditetom kod 181 poslodavca. Na neodređeno vrijeme zaposleno je 65 lica sa invaliditetom, a na određeno vrijeme zaposleno je 180 lica (ova lica su više puta zasnivala radni odnos na određeno vrijeme u toku tekuće godine ili im je prestao radni odnos). Poslodavcima koji su zapošljavali lica sa invaliditetom priznato je pravo na subvenciju zarade.

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, propisano je da se u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore organizuje Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom i da se sredstva Fonda prvenstveno obezbjeđuju iz posebnog doprinosa, koji uplaćuju poslodavci koji nijesu ispunili propisanu kvotu pri zapošljavanju lica sa invaliditetom. Ova sredstva se uplaćuju u Budžet Crne Gore.

Od 1. januara 2014. godine, Fond je izdvojen kao posebna budžetska pozicija, u prihodnoj i rashodnoj strani Budžeta Crne Gore, odnosno Budžeta Zavoda za zapošljavanja Crne Gore i za 2016. godinu, za ovaj program je predviđen iznos od 3.000.000,00 Eur.

Sredstva Fonda, shodno Zakonu mogu se koristiti za: mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije za nezaposlena i zaposlena lica sa invaliditetom, sufinansiranje posebnih organizacija za zapošljavanje, programe aktivne politike zapošljavanja u kojima učestvuju lica sa invaliditetom, subvencije, finansiranje grant šema i novčane pomoći za učesnike u mjerama profesionalne rehabilitacije.

Za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja sa invaliditetom u 2016. godini, utrošeno je 3.045.339,77 eura i to za:

- programe profesionalne rehabilitacije – 148.624,00 Eur;
- subvencije zarade – 963.512,51 Eur;
- subvencija (prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada) – 72.223,23 Eur;
- subvencija (učesće u finansiranju ličnih troškova asistenta u radu) - 87.256,03 Eur;
- finansiranje grant šema – 1.723.607,86 Eur;
- novčane pomoći polaznicima programa – 27.171,68 Eur;
- naknade članovima komisija za profesionalnu rehabilitaciju i Savjeta Fonda – 22.944,46 Eur.

U toku 2016. godine, realizovana su 53 projekta profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom. Ovi projekti su odobreni odlukom Upravnog odbora Zavoda, po javnom pozivu od 03. 11. 2015. godine. Za realizaciju ovih projekata, u 2016. godini, utrošeno je 982.695,84 eur.

Po javnom pozivu za podnošenje predloga projekata zapošljavanja lica sa invaliditetom koji je objavljen 13. 11. 2016. godine, Upravni odbor Zavoda odobrio je finansiranje 30 projekata, u iznosu od 1.481.824,05 Eur, čija realizacija počinje 10. 01. 2017. godine. Prvi dio dodijeljenih sredstava, u iznosu od 740.912,03€, isplaćen je izvođačima projekata po zaključenju ugovora sa Zavodom do 31. 12. 2016. godine.

U periodu od 18. 01. 2016. do 30. 11. 2016. godine, realizovan je projekt „Obuka i zapošljavanje osoba sa invaliditetom” koji su u partnerstvu realizovali Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Staze“ iz Podgorice i Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama iz Podgorice. Projekat je finansiran kroz Poziv za zapošljavanje lica sa invaliditetom, profesionalnu rehabilitaciju i aktivnu politiku zapošljavanja ovih lica-grant šeme 2015. godina.

Projektom je 6 osoba sa invaliditetom obučeno za zanimanje izrađivača/ce jednostavnih ukrasnih predmeta i nakita, koji su nakon uspješno završene obuke zasnovali radni odnos na određeno vrijeme u trajanju od 7 ipo mjeseci. Tokom obuke i radnog angažovanja proizveli su oko 500 proizvoda koji su prodati na dva prodajna sajma. Kroz saradnju sa studentskom organizacijom AIESEC Crna Gora u periodu od 01. 06.- 01. 07. 2016. godine, zaposlenim osobama sa invaliditetom pružale su pomoć i podršku 2 volonterke iz Hong Konga i sa Tajvana.

U periodu od 18. 01. 2016. do 18. 11. 2016. godine, realizovan je projekat „Digitalna štamparija-ostvari san, zaposli se”, koji je realizovalo Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju „Zračak Nade“ iz Pljevalja. Projekat je realizovan u partnerstvu sa JU Dnevni centar “Pljevlja” iz Pljevalja. Projekat je finansiran kroz Poziv za zapošljavanje lica sa invaliditetom, profesionalna rehabilitacija i aktivna politika zapošljavanja ovih lica–grant šeme. Projektom je 7 osoba sa invaliditetom obučeno za zanimanje radnik u štampariji, koji su nakon uspješno završene obuke zasnovali radni odnos na određeno vrijeme u trajanju od 7 mjeseci. Tokom radnog angažovanja radili su na sljedećim poslovima: izrada brošura, lifleta, flajera, postera, kalendara, kancelarijskog materijala (bločići, stikeri), vizit karti. Vršili su i kopiranje i štampanje, bigovanje, perforaciju i korićenje uz podršku voditelja i radnika koji su im pružali podršku.

Takođe je NVU “Zračak Nade” bilo partner i JU Dnevnom centru “Pljevlja” na realizaciji projekta “Zaposli se-budi administrator”, koji je realizovan u periodu od 18. 01. 2016. do 30. 11. 2016. godine. Projekat je finansiran kroz Poziv za zapošljavanje lica sa invaliditetom, profesionalna rehabilitacija i aktivna politika zapošljavanja ovih lica–grant šeme.

Projekat “Podrška u stvaranju novih vještina i znanja OSI u cilju stvaranja mogućnosti zapošljavanja” je takođe finansiran kroz Poziv za zapošljavanje lica sa invaliditetom, profesionalna rehabilitacija i aktivna politika zapošljavanja ovih lica-grant šeme 2015. godine.

U periodu od 18. 1. 2016. do 18. 11. 2016. godine, NVO Nova šansa u partnerstvu sa JS Radio Herceg Novi i saradnicima DOO Čistoća, informisli su o mogućnosti zapošljavanja 27 OSI i njihovih porodica. Obučili su za rad na izradi reciklažnog papira i ukrasnih predmeta od tog papira 10 OSI na period od 4 mjeseca. Zaposleno je 6 OSI na četiri mjeseca .

Projektom, “Plaćeno stažiranje” finansiranim kroz Poziv za zapošljavanje lica sa invaliditetom, profesionalna rehabilitacija i aktivna politika zapošljavanja ovih lica–grant šeme 2015 god., zaposlena je još jedna OSI na 6 mjeseci u saradnji sa Help organizacijom.

Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Staze“ iz Podgorice nakon realizacije projekta „Obuka i zapošljavanje osoba sa invaliditetom“ kroz subvencionirano zapošljavanje, zaposlila je dvije osobe sa invaliditetom koje će nastaviti da rade kao Izrađivača/ce jednostavnih ukrasnih predmeta i nakita u opremljenoj radionici ovog udruženja.

NVO Savez „Naša inicijativa“ je u 2016. godini na period od 9 mjeseci zaposlio 11 lica sa invaliditetom. Donatori: Komisija Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i Zavod za zapošljavanje-grant šeme.

OBRAZOVANJE I OBUKA

Shodno izraženim i prepoznatim potrebama, za članove komisija održana je obuka na temu: Usmjeravanje, karakteristike i preporuke za rad sa djecom sa intelektualnim smetnjama. Za komisije južne regije 27. 06. 2016., za članove komisija sjeverne regije 28. 06. 2016., a centralne regije 29. 06. 2016. godine.

Urađen je format programa prelaska iz vrtića u osnovnu školu u cilju osiguranja kontinuiteta bazičnog nivoa vaspitanja i obrazovanja. Sprovedene su i obuke za njegovu primjenu.

Održane su regionalne obuke edukativne prezentacije za predstavnike stručnih službi osnovnih škola sa ciljem da instruktivno-edukativnih materijala za inkluzivan rad i učenje nađe svoju praktičnu primjenu. Takođe je održano 5 akreditovanih seminara iz oblasti inkluzivnog obrazovanja (primjena IROP-a, Primjena ITP-a, saradnja porodice i škole, Matematika u ciklusu), kao i obuka na temu primjena udžbenika u Daisy formatu za po 5 predstavnika 4 škole.

Uz podršku projekta „KulturKontakta“ realizovan je seminar „Jačanje inkluzije u stručnom obrazovanju Srednja likovna škola „Petar Lubarda“ i Srednja stručna škola Cetinje. Edukovan je 31 učesnik. Takođe, seminar prema istom programu za nastavnike praktične nastave, 20 učesnika iz 10 srednjih stručnih i mješovitih škola. Tri jednodnevne refleksione radionice u cilju pružanja dodatne podrške nastavnicima u planiranju individualizovane nastave.

Reakreditovano je 46 programa koji se odnose na unapređenje inkluzije na svim nivoima obrazovanja. Selekcija se vrši u skladu sa aktuelnim dokumentima i postignutim nivoom inkluzije.

Za nadzornike Zavoda za školstvo i Centra za stručno obrazovanje održana je obuka za primjenu principa Indeksa inkluzivnosti.

Pri resursnim centrima se sprovode programi rane intervencije. Djeca sa rješenjem o usmjeravanju su oslobođena plaćanja.

Da bi se programi u predškolskom vaspitanju i obrazovanju efektivno i efikasno sprovodili, podrška za kadar mora biti stalna. U tom cilju održan je prvi ciklus Savjetodavnih obuka na temu: Saradnja sa roditeljima.

Urađen je format programa prelaska iz vrtića u osnovnu školu u cilju osiguranja kontinuiteta ovog nivoa vaspitanja i obrazovanja. To je obrazac sa jasno predviđenim, preciznim i

osmišljenim koracima saradnje u najboljem interesu djece. Sprovedene su obuke za njegovu primjenu. Na obukama su učestvovali po jedan predstavnik stručne službe i predsjednik aktiva starije predškolske grupe iz vrtića, odnosno iz osnovnih škola po jedan predstavnik stručne službe i aktiva nastavnika razredne nastave.

Pripremljena su uputstva za podsticanje i evaluaciju pojedinih razvojnih oblasti, namijenjena vaspitačima i roditeljima.

Formirane su mreže za podršku inkluzivnom obrazovanju u opštem srednjem obrazovanju. Koriste se kapaciteti škola koje su bile učesnici Projekta Savjeta Evrope „Regionalna mreža podrške inkluzivnom obrazovanju“. Nosioi podrške za centar Crne Gore Gimnazija „Slobodan Škerović“, Podgorica, sjever Crne Gore Gimnazija „Tanasije Pejatović“, Pljevlja, južni dio Crne Gore SMS „Ivan Goran Kovačić“, Herceg Novi, za mješovite srednje škole SMS „Bećo Bašić“, Plav.

Tokom marta sprovedena su savjetovanja na teme: koncept inkluzije, primjena indeksa inkluzivnosti, izrada školskih inkluzivnih planova.

Tokom aprila realizovani su obilasci škola, potom urađeni školski akcioni planovi promocije inkluzije i sprovedene promotivne aktivnosti na lokalnom nivou. Program se dalje implementira kroz Projekat „Jačanje demokratske culture u školama“ u okviru EU/SE Horizontalnog mehanizma za Zapadni Balkan i Tursku.

Sa ciljem osnaživanja nastave, stručne podrške i poboljšanja inkluzivne prakse pripremljen je instruktivno-edukativni nastavni materijal za inkluzivan rad i učenje. Eksperti za pojedine smetnje u razvoju: iz redovnih škola, resursnih centara i institucija sistema uradili su materijal kojim se vrednuje razvojno postignuće djeteta (prema svakoj smetnji), ishodi učenja i predlažu mjere.

Sa ciljem da instruktivno-edukativni materijal za inkluzivan rad i učenje nađe svoju praktičnu primjenu, održane su regionalne obuke-edukativne prezentacije za prdstavnike stručnih službi osnovnih škola. Dana, 24. 10. 2016. godine je održana edukativna prezentacija za osnovne škole sa primorja u Resursnom centru za sluh i govor, Kotor, za osnovne škole iz Nikšića i Danilovgrada, 26.10.2016. godine u JU OŠ „Luka Simonović“, za osnovne škole iz Podgorice i sa Cetinja 02. 11. 2016. godine u JU OŠ „21. maj“, za osnovne škole sa sjevera 11. 11. 2016. godine u JU OŠ „Dušan Korać“ u Bijelom Polju.

Formirani su inkluzivni aktivni na nacionalnom i regionalnom nivou radi promocije i podrške inkluzivnom obrazovanju. Članovi inkluzivnih aktiva su defektolozi, logopedi, psiholozi, pedagozi, profesori razredne nastave iz Podgorice (7), sa sjevera (6), Nikšića (5), primorja (6).

Urađen je i u funkciji inkluzivni portal,

<http://www.skolskiportal.edu.me/Pages/Inkluzivnoobrazovanje.aspx>

Pri Zavodu za školstvo, Mobilnu službu čine četiri tima na nivou regija: Podgorica, Nikšić, sjever i jug, a u cilju pružanja podrške učenicima s posebnim obrazovnim potrebama u redovnom sistemu obrazovanja. Broj članova: 23, broj učenika kojima je pružena podrška: 174, broj realizovanih aktivnosti: 787.

U školama sa posebnim odjeljenjima se realizuje djelimična inkluzija: zajednička nastava iz pojedinih predmeta sa vršnjacima iz redovnih odjeljenja.

U cilju organizovanja i sprovođenja podrške za inkluzivno obrazovanje urađena je podjela škola-ekspozitura resursnih centara; Resursni centar 1 jun: OŠ “Ilija Kišić” Herceg Novi, OŠ “Vuk Karadžić” Berane; Resursni centar Podgorica: OŠ “Dušan Korać” Bijelo Polje, OŠ “Njegoš” Kotor; Resursni centar Kotor: OŠ “Boško Buha” Pljevlja, OŠ “Olga Golović” Nikšić. OŠ “Jugoslavija” Bar. Realizovani su obilasci resursnih timova. Nakon toga promotivne aktivnosti na lokalnom nivou sa ciljem promovisanja i podsticanja inkluzivne prakse, prihvatanja različitosti, davanja instrukcije za prilagođavanje nastave, neposredan rad i pripremu didaktičkog materijala, radnih listova za pojedine smetnje u razvoju.

Urađen je i distribuiran materijal: Indeksom do inkluzivne kulture u obrazovno-vaspitnim ustanovama u Crnoj Gori.

Urađeno je i prezentovano Istraživanje: “Poboljšanje čitalačke pismenosti putem poboljšanja kvaliteta procesa savladavanja čitanja i pisanja u I ciklusu osnovnoškolskog obrazovanja“. Obuhvatilo je ispitivanje karakteristika djece u I ciklusu osnovnog obrazovanja što podrazumijeva: detektovanje i opis svojstva predčitalačkih vještina u I razredu, čitalačkih vještina u II razredu, pisanja i razumijevanja pročitano u III razredu.

Indeks inkluzivnosti je korišćen prilikom izrade standarda za procjenu i vrednovanje rada škola. Svoje posebno mjesto je našao u okviru ključne oblasti “Podrška učenicima”. Uvršteno je više indikatora koje se odnose na pristup obrazovanju, razvoj inkluzivnih vrijednosti, podršku različitosti i sl.

Projekat “Individualna tranzicija u socijalnoj inkluziji-ITISI “ realizuje Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Staze“ iz Podgorice u partnerstvu sa Nacionalnom asocijacijom roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju -“NARDOS.CG”. Projekat se finansira od strane Evropske Unije posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori kroz program IPA 2015. U 2016. godini sprovedene su aktivnosti: podrška budućem razvoju i kvalitetu socijalne inkluzije (inkluzivnog obrazovanja/zapošljavanja) djece/mladih sa smetnjama u razvoju povećanjem kapaciteta obrazovnih institucija i organizacija civilnog društva u razvijanju i implementaciji Individualno tranzicionih planova u Pljevljima, Bijelom Polju i Herceg Novom u 10 osnovnih i 6 srednjih škola.

Sprovedene su trodnevne obuke za izradu ITP za osnovne i srednje škole iz Pljevalja, Bijelog Polja, Herceg Novog. Bilo je ukupno po 45 polaznika iz osnovnih i srednjih škola iz svakog grada (stručni saradnici, nastavnici predmetne i praktične nastave). Obuke su dominantno usmjerene na dublje poimanje koncepta inkluzivnog obrazovanja, unapređenje kompetencije za kreiranje i sprovođenje ITP. Urađen je monitoring u ova tri grada za oko 30 urađenih ITP.

Usvojeno je 5 modularizovanih obrazovnih programa: Viši restorater, nivo5, Grafički tehničar, nivo 4, Viši geodetski tehničar, nivo 5, Pomoćnik frizera, nivo 2, prilagođen za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama i Pomoćnik na održavanju motornih vozila, nivo 2, prilagođen za učenike sa posebnim obrazovnim potrebama.

Savjet za kvalifikacije je usvojio inicijativu za razvijanje stručne kvalifikacije Asistent u nastavi na VII sjednici od 24. juna 2016. godine. Urađen je i u proceduri usvajanja standard zanimanja asistent u nastavi. Angažovano je 265 aistenata kroz Program "Javni rad".

U pogledu pristupačnosti vršena je adaptacija: OŠ „Njegoš“, Danilovgrad, OŠ „Boško Strugar“, Ulcinj, OŠ „Vuk Karadžić“, Berane, OŠ „25. maj“, Rožaje, SSŠ „Sergije Stanić“, Podgorica, OŠ „Njegoš“ Spuž, Danilovgrad, OŠ „Vlado Milić“, Podgorica, OŠ „Braća Ribar“, Nikšić, OŠ „Mileva Lajović Lalatović“, Nikšić, OŠ „Maršal Tito“, Ulcinj, OŠ „Dašo Pavičić“, Herceg Novi, Srednja stručna škola, Pljevlja, Gimnazija „Miloje Dobrašinović“, Bijelo Polje, OŠ „Mustafa Pećanin“, Rožaje.

U zgradi Ministarstva postavljeni su natpisi na Brajevom pismu, orijentacioni pano u saradnji sa RC „Podgorica“.

Ministarstvo prosvjete je u 2010. godini formiralo Radnu grupu za standardizaciju znakovnog jezika u Crnoj Gori. Ova Radna grupa je uradila osnove znakovnog jezika u Crnoj Gori, koristeći se UNESCO-vom definicijom znakovnog jezika. Napravljen je teorijski osnov, daktilologija i Rječnik osnova znakovnog jezika u Crnoj Gori, Resursni centar Kotor je program obuke akreditovao kod Zavoda za školstvo. Tako je licenciran za programe obuke odraslih. Sam servis je u ingerenciji socijalnih usluga.

Savjet za kvalifikacije usvojio je inovirane metodološke dokumente za izradu standarda zanimanja i standarda kvalifikacija. Pripremljena su 23 standarda zanimanja. Radi se na standardima kvalifikacija i nastavnim planovima za deset novih modularizovanih i kreditno vrednovanih obrazovnih programa.

U okviru Projekta 'EPALE National support service for Montenegro' Andragoški priručnik za nastavnike.

Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Staze“ iz Podgorice u partnerstvu sa Nacionalnom asocijacijom roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju (NARDOS.CG) od 01. 01. 2016. godine realizuje projekat „Individualna tranzicija u socijalnoj inkluziji-ITISI“. Projekat će doprinijeti stvaranju adekvatnih mehanizma za profesionalno usmjeravanje i obrazovnu podršku za djecu/mlade sa smetnjama u razvoju kroz razvoj "Individualnih tranzicionih planova", koji se kao pilot projekat realizuje u tri opštine, Bijelo Polje, Pljevlja i Herceg Novi. Projektom je realizovana trodnevna obuka za izradu Individualnih tranzicionih planova za 43 nastavnika i predstavnika psihološko pedagoške službe iz 20 osnovnih i srednjih škola iz ove tri opštine.

NVO Savez "Naša inicijativa" je u 2016. godini organizovao šestodnevnu edukaciju-seminar za 20 svojih predstavnika iz lokalnih roditeljskih udruženja za pisanje projekata kod međunarodnih donatora.

NVO "Pružite nam šansu"-Podgorica u 2016. godini u trajanju od 8 mjeseci obezbjeđivalo je rad profesora likovne umjetnosti u trajanju od 6 mjeseci za 30 djece i mladih sa smetnjama u razvoju. Takođe, Udruženje je organizovalo dvije donatorske akcije u Delta Citiju gdje se

predstavilo sa radovima o slikanim dekupaž tehnikama, rad djece i mladih sa smetnjama u razvoju i njihovih roditelja. Donatori: Komisija Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, Zavod za zapošljavanje Crne Gore i Komisija Glavnog grada Podgorica.

NVO “Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju”-Podgorica u 2016. godini angažovalo je predavačicu engleskog jezika za 18 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, profesoricu maternjeg jezika za 14 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, predavača informatike za 12 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, predavača matematike za 11 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, kao i servise pravnih i administrativnih usluga za oko 90 djece i mladih sa smetnjama u razvoju-koji su članovi Udruženja.

NVO “Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju”-Mojkovac je u 2016. godini angažovalo učitelja za 5 djece sa smetnjama u razvoju u trajanju od 7 mjeseci.

NVO “Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama”-Bar je u 2016. godini obezbjeđivalo rad vaspitačice 10 mjeseci za 60 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

SOCIJALNA ZAŠTITA I PENZIJSKO-INVALIDSKO OSIGURANJE

Vlada Crne Gore je u septembru 2016. godine, usvojila Strategiju za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020 s Akcionim planom za sprovođenje strategije za 2016. i 2017. godinu. Ovaj dokument obuhvata sve ključne oblasti koje se odnose na položaj lica sa invaliditetom u društvu, a koje u svim oblastima života doprinose povećanju inkluzije lica sa invaliditetom u zajednice iz kojih potiču.

Strategija prati oblasti djelovanja i vremenski okvir Evropske strategije za osobe sa invaliditetom 2010.-2020. godine, sa posebnim osvrtom na rezultate prethodne strategije, postojeći pravni okvir i trenutni položaj lica sa invaliditetom u Crnoj Gori, utvrđujući na osnovu toga strateške ciljeve u svakoj od oblasti i konkretne mjere i aktivnosti za postizanje strateških ciljeva u svakoj od obrađenih oblasti.

Sa druge strane, imajući u vidu da ova strategija nije prvi ovakav dokument u Crnoj Gori, osnovni razlog njenog donošenja jeste nastavak rada na unapređenju položaja lica sa invaliditetom i uspostavljanje najšireg pravnog okvira za definisanje politike prema licima sa invaliditetom u skladu sa socijalnim modelom pristupa invalidnosti, što je bila i svrha donošenja prethodne strategije, a predstavlja trajno opredjeljenje kada je u pitanju položaj lica sa invaliditetom u Crnoj Gori sa potrebom njihovog uključivanja u sve oblasti društva na ravnopravnoj osnovi.

U izradi Strategije za integraciju lica sa invaliditetom 2016-2020, učestvovala je međuresorna radna grupa, u čijem sastavu se pored predstavnika relevantnih ministarstava, nalaze i predstavnici nevladinog sektora, koji se bave pravima osoba sa invaliditetom. Ovim je ispoštovana potreba za integrisanjem pitanja invaliditeta u sve sektore, kroz direktno učešće

krajnjih korisnika, kako u kreiranje politike, tako i u praćenje realizacije zacrtanih mjera i aktivnosti.

Dana, 22. 06. 2016. godine održana je 28. sjednica Savjeta za brigu o licima sa invaliditetom. Ova sjednica je tematski bila posvećena prezentaciji Strategije za integraciju lica s invaliditetom u Crnoj Gori za period 2016-2020. Zaključeno je da strategija sadrži veliki broj mjera i aktivnosti, koje bi njihovom realizacijom u velikoj mjeri doprinijele poboljšanju položaja lica sa invaliditetom.

U proteklom periodu kontinuirano se radilo na razvijanju nedostajućih servisa u lokalnim zajednicama. Otvorena su tri dnevna centra za djecu sa smetnjama u razvoju.

Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Rožajama zvanično je počeo sa radom 22. jula 2016. godine. U toku je procedura oko donošenja rješenja Centra za socijalni rad za boravak djece u dnevnom centru.

Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Podgorica, počeo je sa prijemom prvih korisnika početkom aprila 2016. godine. Trenutno u Dnevnom centru boravi desetero djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju.

Prijem djece u Dnevni centar vrši se na osnovu rješenja o korišćenju usluge JU Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi. Pravo na korišćenje usluga Dnevnog centra imaju djeca i omladina uzrasta do 27. godine, koja nisu u mogućnosti da pohađaju nijedan vid inkluzivnog obrazovanja, uglavnom sa umjerenim, težim i kombinovanim smetnjama u razvoju. Kapacitet ustanove je 25-30 korisnika i u skladu je sa standardima po pitanju prostora po korisniku i po pitanju arhitektonskih rješenja i opštih uslova boravka.

Aktivnosti u Dnevnom centru su usmjerene na razvoj praktičnih vještina za svakodnevni život, koje u najvećoj mjeri omogućavaju samostalnost, razvoj i održavanje socijalnih, kognitivnih i fizičkih funkcija za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju. Dnevni centar korisnicima obezbjeđuje osmočasovnu njegu i medicinski nadzor, socijalizaciju, osposobljavanje za samostalnost, slobodne aktivnosti, elementarni vaspitno-obrazovni rad u kojem se stiču vještine neophodne za svakodnevni život, besplatan prevoz i ishranu. Zainteresovani roditelji koji žele usluge Dnevnog centra za svoju djecu mogu da se obrate Centru za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi gdje će dobiti sve potrebne informacije o načinu i postupku za ostvarivanje navedene usluge.

Dnevni centar u sklopu Dječjeg doma "Mladost" u Bijeloj je otvoren u septembru 2016. godine. Funkcionisanje ovog servisa je planirano za potrebe dnevnog boravka djece sa smetnjama u razvoju uzrasta od 6-18 godina.

Završena je izgradnja i opremanje objekata Dnevnog centra u Danilovgradu i Kotoru, a u toku 2017. godine se očekuju i dodatne aktivnosti kako bi se centri i formalno stavili u funkciju.

U toku 2016. godine, urađen je projekat i obezbjeđen je prostor za izgradnju Dnevnog centra za odrasla lica sa smetnjama u razvoju u Nikšiću, dok se u 2017. godini očekuju ostale aktivnosti vezane za izgradnju i otvaranje istog.

Dana, 28. decembra 2016. godine obilježeno je 40 godina rada JU Zavod „Komanski most“ i otvoreno je odjeljenje za autizam, čiju je adaptaciju finansirala turska Agencija za međunarodnu saradnju TIKA. JU Zavod „Komanski most“ je počeo sa radom 12. 11. 1976. godine kao ustanova za umjereno, teže i teško psihičku zaostalu djecu i omladinu. Postepeno se broj djece u Zavodu smanjivao, tako da je Zavod prerastao u ustanovu za zbrinjavanje odraslih osoba sa ozbiljnim ograničenjem u socijalnom funkcionisanju, zbog intelektualnih teškoća i drugih smetnji povezanih sa intelektualnim invaliditetom. Trenutno se na smještaju u ovoj ustanovi nalazi 112 korisnika. U 2016. godini primljena su dva stručna radnika, diplomirani defektolog i diplomirani socijalni radnik. Individualni planovi rada, zaključak ponovnog pregleda i izvještaj o korisniku rade se kontinuirano u skladu sa normativnim aktom.

Predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja su 28. 12. 2016. godine organizovali sastanak sa članovima prvostepenih i drugostepenih socio-ljekarskih komisija i predstavnika civilnog društva, povodom razmjene mišljenja i iskustava, kao i sugestija kada je u pitanju organizacija socio-ljekarskih komisija, kriterijuma za ostvarivanje prava, kao i sam pravilnik o medicinskim indikacijama za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje, dodatka za njegu i pomoć, ličnu invalidninu i naknadu zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena. Jedan od zaključaka sa pomenutog sastanka je da probleme koji su navedeni u toku sastanka treba sistemski rješavati.

Kada je riječ o aktivnostima koje se odnose na obuku kadra, pored redovnih obuka koje je Zavod za socijalnu i dječju zaštitu u prošloj godini kontinuirano sprovodio, jedan dio sadržaja obuka se odnosio i na rad sa osobama sa invaliditetom i djecom sa smetnjama u razvoju u cilju što efikasnijeg senzibilisanja stručnih radnika za rad sa ovom društveno osjetljivom kategorijom korisnika. Tako su realizovane, „Obuka stručnih radnika i direktora za otvaranje i rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju”; „Osnovna obuka za zaposlene u dnevnim centrima za djecu sa smetnjama u razvoju”. Obuci je prisustvovalo 20 stručnih radnika iz dnevnih centara. U maju 2016. godine održana je obuka za izradu individualnih planova za zaposlene u dnevnim centrima za djecu sa smetnjama u razvoju. Na obuci je ukupno učestvovalo 29 stručnih radnika. Obuci su prisustvovali predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja i Zavoda.

U februaru mjesecu 2016. godine, četiri stručna radnika defektologa, JU Zavoda „Komanski most“ učestvovala su na „Danima defektologa Srbije“ u Beogradu. Takođe, u više ciklusa tokom godine na temu „Zabrana diskriminacije-komparativna analiza crnogorskog i evropskog pravnog okvira“ prisustvovala je jedna stručna radnica. U septembru mjesecu 2016. godine, sedam stručnih radnika prisustvovalo je predavanju dr Lee Sinkovec na temu „Dječija i adolescentna psihijatrija u Sloveniji-organizacija, iskustvo i praksa u radu specijalističke ambulante “ u JZU Specijalna bolnica za psihijatriju Kotor.

Od 5.-7. oktobra 2016. godine, predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja prisustvovala je Petom sastanku Ad hoc Komiteta eksperata Savjeta Evrope za prava osoba sa

invaliditetom u Strazburu, gdje su i predstavljene aktivnosti kada je u pitanju integracija lica sa invaliditetom u Crnoj Gori.

Na web site-u Ministarstva rada i socijalnog staranja redovno se objavljuju sve informacije od značaja za osobe sa invaliditetom.

I u 2016. godini veliki broj socijalnih usluga i servisa podrške licima sa invaliditetom i djeci sa smetnjama u razvoju pružao je i NVO sektor, koji je država finansirala kroz Javne radove Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, Konkurs za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, preko donacija koje je obezbijedio Glavni grad Podgorica i sl.

Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Staze" iz Podgorice je u 2016. godini pružalo podršku u Dnevnom boravku za 30-oro djece sa intelektualnim smetnjama i smetnjama u razvoju iz spektra autizma kroz projekat koji je finansiran iz sredstava za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću. Djeca su dobijala podršku stručnih lica logopeda, psihologa i voditelja grupnog rada, a obezbijedeni su im besplatan prevoz i užina.

Kroz program Javnih radova preko Zavoda za zapošljavanje Crne Gore NVO „Staze“ je obezbijedilo 8 asistenata za pomoć u kući i udruženju. Oni su pružali podršku djeci u Dnevnom boravku i neposrednom okruženju.

Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada Podgorica u saradnji sa NVO "Staze" omogućilo je da 5-oro djece sa smetnjama u razvoju u pratnji njihovih roditelja besplatno boravi u odmaralištu na Veruši 7 dana.

NVO "Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama" iz Podgorice je u 2016. godini pružalo servise podrške u poludnevnom boravku za 46-oro djece i omladine sa smetnjama u razvoju na osnovu projekta „Nastavak kontinuiranog pružanja servisa podrške za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju i jačanje kapaciteta roditelja“, finansijski podržan od Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću. Pružena je podrška od strane stručnih lica, fizijatra, dva fizioterapeuta, logopeda, defektologa i radnog terapeuta.

Kroz program Javnih radova ZZZ CG koji je realizovan kroz dva Konkursa, NVO "Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama", obezbjedilo je prvo 8 pa 10 personalnih asistenata za pomoć u kući djeci sa najtežim smetnjama u razvoju.

Projekat „Servisi podrške djeci i omladini sa smetnjama u razvoju i njihovim roditeljima“, finansijski podržan od Komisije za raspodjelu sredstava za NVO Glavnog grada Podgorica, pružena je podrška za 10-oro djece i omladine sa smetnjama u razvoju i 10-oro roditelja. Pružena je podrška od strane stručnih lica, fizioterapeuta i psihoterapeuta.

NVO „Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama“ u saradnji sa Sekretarijatom za socijalno staranje Glavnog grada Podgorica, poslalo je 5-oro djece sa smetnjama u razvoju u pratnji roditelja na interaktivno druženje u dječjem odmaralištu na Veruši u trajanju od 7 dana.

Udruženje roditelja "OAZA" iz Bijelog Polja je u 2016. godini realizovalo projekat "Podrška socijalnoj inkluziji", koji je finansiran iz sredstava za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću. Djeca su dobijala podršku stručnih lica, defektologa, logopeda, psihologa koji je radio i sa djecom i roditeljima, radno okupacione radionice, organizovani prevoz. Za razvijanje volonterskog servisa podrška je dobijena od crnogorskog Telekoma.

Kroz program Javnih radova preko Zavoda za zapošljavanje Crne Gore Udruženje roditelja „OAZA“ je obezbijedilo 8 asistenata za pomoć u kući i udruženju.

Nacionalna asocijacija roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „NARDOS-CG“, je kroz projekat "Podrška porodicama djece sa smetnjama u razvoju asistencijom za pomoć u kući" obezbijedila 5 asistenata, koji su pružali podršku za pet porodica iz Pljevalja, Herceg Novog, Bijelog Polja i Podgorice.

Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju „Zračak Nade“ iz Pljevalja je u 2016. godini pružalo podršku djeci sa smetnjama u razvoju kroz rad stručnih lica u Poludnevnom boravku i kroz organizovan prevoz prilagođenim kombijem od kuće do škole i Udruženja, kroz projekat koji je finansiran iz sredstava za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću. Ova podrška je nastavljena i kroz novi projekat koji je sa realizacijom krenuo 1. septembra 2016. godine i trajeće godinu dana.

Kroz program „Javni rad“ preko Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, NVU „Zračak Nade“ je obezbijedilo 5 asistenata za pomoć u kući i udruženju.

Kroz projekte od sredstava od igara na sreću, obezbjeđen je rad sa stručnim saradnicima, defektologom, logopedom, psihologom, fizioterapeutom.

NVO "Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama"-Bar je u 2016. godini u trajanju od 5 mjeseci obezbjeđivalo personalne asistente za 7 mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO Udruženje roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju "Puževa kućica"-Budva je u 2016. godini u trajanju od 3 mjeseca obezbjeđivalo 4 personalna asistenta za 8 mladih sa kombinovanim smetnjama u razvoju.

NVO Udruženje roditelja "Evropski dom"-Tivat je u 2016. godini u trajanju od 3 mjeseca obezbjeđivalo je 3 personalna asistenta za 4 mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO Udruženje roditelja za podršku i pomoć djeci i omladini sa posebnim potrebama „Sunčev zrak“-Herceg Novi je u 2016. godini u trajanju od 7 mjeseci obezbjeđivalo 4 personalna asistenta za 4 mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO "Rastimo zajedno"-Danilovgrad je u 2016. godini u trajanju od 7 mjeseci obezbjeđivalo 7 personalnih asistenata za mlade sa smetnjama u razvoju iz tog udruženja.

NVO "Pružite nam šansu"-Podgorica je u 2016. godini u trajanju od 7 mjeseci obezbjeđivalo 5 personalnih asistenata za mlade sa smetnjama u razvoju iz tog udruženja.

NVO “Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju-Podgorica” je u 2016. godini u trajanju od 7 mjeseci obezbjeđivalo 7 personalnih asistenata za mlade sa smetnjama u razvoju iz tog udruženja.

NVO “Zvijezda”-Kolašin je u 2016. godini u trajanju od 7 mjeseci obezbjeđivalo 2 personalna asistenata za mlade sa smetnjama u razvoju iz tog udruženja.

NVO “Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju”-Mojkovac je u 2016. godini u trajanju od 7 mjeseci obezbjeđivalo 1 personalnog asistenta za mlade sa smetnjama u razvoju iz tog udruženja.

NVO “Udruženje roditelja djece sa posebnim potrebama “Ljepša budućnost”-Berane je u 2016. godini u trajanju od 9 mjeseci obezbjeđivalo 10 personalnih asistenata za mlade sa smetnjama u razvoju iz tog udruženja.

NVO “Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama”-Rožaje je u 2016. godini u trajanju od 7 mjeseci obezbjeđivalo 12 personalnih asistenata za mlade sa smetnjama u razvoju iz tog udruženja.

ZDRAVSTVO

Ministarstvo zdravlja donijelo je novi Pravilnik o indikacijama i načinu korišćenja medicinske rehabilitacije u zdravstvenim ustanovama koje obavljaju specijalizovnu medicinsku rehabilitaciju, “Službeni list CG”, br.81/16. Novina u ovom pravilniku je proširena Lista bolesti, stanja i posledica povreda za sledeće dijagnoze: G11.4 Hereditarna spastička parapareza; G11.4 Mb Charcot-Marie-Tooth (Hereditarna oboljenja živaca); G 61.8 CIDP-Hronična inflamatorna poliradikuloneuropatija, G 71.1 Miotonična distrofija; G 80 Paralysis cereбрalis infantilis (dječja cerebralna paraliza)-omogućeno je korišćenje medicinske rehabilitacije i svake treće godine nakon navršenih 15 godina života; G 95.1 Myelopathia vascularis (stanje nakon infarkta kičmene moždine sa zaostalim neurološkim deficitom); S12, S22.0, S22.1, S32.0, S32.7, S32.4, S32.3, S32.5 Fractura vertebrae cervicalis, thoracalis, lumbacis et pelvis (prelom vratnog, grudnog ili lumbalnog pršljena i karlice) s neurološkim deficitom, dato je pravo na još jednu rehabilitaciju; Z95.8, Z95.9 Interpropositio grafti aortae.

U skladu sa odredbama čl.16, stav 1 tačka 17 Zakona o zdravstvenom osiguranju djetetu do 15 godina života, odnosno djetetu do 18 godina života, koje boluje od maligne bolesti, koje ima oštećenje mišića i neuromuskularne bolesti, plegični sindrom, oštećenje sluha, vida i govora sa više od 70% tjelesnog oštećenja, intelektualni invaliditet sa IQ 69 i manje, autistične poremećaje, psihoze i epilepsiju, odobrava se pratilac za vrijeme trajanja medicinske rehabilitacije.

Donijet je novi Pravilnik o ostvarivanju prava na medicinsko tehnička pomagala, “Sl. Crne Gore”, br. 82/16. Novine u ovom pravilniku su:

- za određene vrste pomagala utvrđene Listom pomagala za osigurana lica kod kojih je zdravstveno stanje takvo da se ne može očekivati bilo kakva promjena zdravstvenog stanja-trajna stanja (urođeni nedostatak ekstremiteta, urođeni deformiteti, stanje poslije amputacije ekstremiteta, kvadriplegija, paraplegija, cerebralna paraliza, gubitak vida i sl.), pomagala se prvi put odobravaju na način propisan pravilnikom, a svaki naredni put odobrava Fond na osnovu predloga ovlašćenog doktora, odnosno konzilijuma doktora, tj. neće se predložiti za pomagala iznositi na Ljekarsku komisiju Fonda, već će se odmah ovjeravati na šalteru (npr. neke proteze, neke ortoze, neka invalidska kolica...)

- pojedina pomagala iz liste pomagala, npr. neke ortoze, ubuduće će predlagati doktor specijalista ortoped ili fizijatar iz opštih bolnica, a ne konzilijumi doktora KC CG kao do sada i isti predlog će ovjeravati Fond, bez ljekarske komisije Fonda,

- kod određenih ostalih pomagala kod trajnih stanja, npr. vještački nos, perike, grudnjaci i dr., samo prvi put pomagalo predlaže odgovarajući specijalista, drugi i naredni put pomagalo predlaže izabrani doktor, a izdavanje pomagala ovjerava Fond,

- skraćenje roka trajanja za korišćenje pomagala (Brajeva pisaća mašina, reproduktor govora za slijepa lica i govorni softver za slijepa lica),

- za pomagala koja se odobravaju kod rijetkih bolesti ili stanja, za koje Fond nema ugovornog isporučioaca, odobravaju se stvarni troškovi koštanja-nabavke pomagala,

- na Listu pomagala, uvršćena su nova pomagala: spoljna portabilna insulinska pumpa i dijelovi za pumpu za veći broj indikacija, ortopedski ulošci za dvije dijagnoze, inhalator za djecu sa cističnom fibrozom, aparat sa pozitivnim pritiskom sa maskom za neinvazivnu ventilaciju u kućnim uslovima kod teških respiratornih stanja, BAHA aparat za koštano sprovođenje zvuka i Vibrant system za koštano sprovođenje zvuka, mekakontaktna sočiva za djecu do 7 godina sa kraćim rokom trajanja, povoljniji uslovi za odobravanje elektromotornih i aktivnih lakih kolica, kao i rezervni dijelovi za ova kolica, kohlearni implant i zaušni procesor sa pripadajućim dijelovima, kao i baterije za zaušni procesor za osobe sa ugrađenim kohlearnim implantom, s tim da je na teret Fonda prihvaćeno i servisiranje ovih sofisticiranih slušnih pomagala.

U okviru više programa i projekta, NVO sektor je iz sredstava koji je država finansirala kroz Javne radove Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, Konkurs za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, preko donacija, konkursa Glavnog grada Podgorica i drugih lokalnih samouprava i sl., obezbijedio pružanje servisa podrške, koji su doprinijeli kvalitetu zdravlja osoba sa invaliditetom i djece sa smetnjama u razvoju.

NVO “Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama ”- Bar je u 2016. godini u trajanju od 12 mjeseci obezbjeđivalo fizioterapeutske usluge za 26 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO Udruženje roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju “Puževa kućica”-Budva je u 2016. godini u trajanju od 9 mjeseci obezbjeđivalo fizioterapeutske usluge za 12 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO Udruženje roditelja “Evropski dom ”-Tivat je u 2016. godini u trajanju od 12 mjeseci obezbjeđivalo fizioterapeutske usluge za 5 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO “Rastimo zajedno”-Danilovgrad je u 2016. godini kroz angažovanje 2 fizioterapeuta u trajanju od 10 mjeseci obezbjeđivalo fizioterapeutske usluge za 30 djece i mladih sa smetnjama u razvoju. Donator: Dom zdravlja-Danilovgrad.

NVO “Pružite nam šansu”-Podgorica je u 2016. godini u trajanju od 9 mjeseci obezbjeđivalo fizioterapeutske usluge za 23 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO “Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju”-Podgorica u 2016. godini uz angažovanje 3 fizioterapeuta/kinje u trajanju od 10 mjeseci je obezbjeđivalo fizioterapeutske usluge za 32 djece i mladih sa tjelesnim invaliditetom.

NVO “Zvijezda”-Kolašin je u 2016. godini u partnerstvu sa Savezom “Naša inicijativa” u trajanju od 4 mjeseca obezbjeđivalo rad fizioterapeutkinje za 8 djece i mladih sa smetnjama u razvoju. Donator: NVO Savez “ Naša inicijativa”-Podgorica.

NVO “Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama”-Rožaje je u 2016. godini u trajanju od 10 mjeseci obezbjeđivalo rad fizioterapeutkinje za 15 djece i mladih sa tjelesnim invaliditetom. Donator: Komisija Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, Komisija Opštine Rožaje za raspodjelu sredstava NVO, Dijaspore iz Švajcarske i Luksemburga.

NVO “Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama”-Bar je u 2016. godini u trajanju od 12 mjeseci obezbjeđivalo rad defektologa za 53 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, rad psihologa za 32 djece i mladih sa smetnjama u razvoju kao i njihovih roditelja, radni terapeut u trajanju od 10 mjeseci za 53 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO Udruženje roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju “Puževa kućica”-Budva je u 2016. godini u trajanju od 9 mjeseci obezbjeđivalo rad defektologa-oligofrinologa za 15 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, defektolog-specijalni pedagog za 9 djece sa intelektualnim smetnjama u razvoju, logopeda 9 mjeseci za 12 djece sa govornim smetnjama u razvoju, psihologa 9 mjeseci za 15 djece. Donator: Komisija Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, Komisija za raspodjelu sredstava NVO u Opštini Budva i Fond za aktivno građanstvo.

NVO Udruženje roditelja “Evropski dom”-Tivat je u 2016. godini u trajanju od 12 mjeseci obezbjeđivalo rad defektologa za 8 djece i mladih sa smetnjama u razvoju. Donatori: Komisija Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i Komisija za raspodjelu sredstava namijenjenih sufinansiranju projekata NVO u Opštini Tivat.

NVO “Rastimo zajedno”-Danilovgrad je u 2016. godini kroz angažovanje defektologa-somatopeda u trajanju od 10 mjeseci obezbjeđivalo servis usluga za 28 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, drugog defektologa 10 mjeseci za 18 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, logopeda 10 mjeseci za 24 djece, 2 psihologa na 10 mjeseci za 32 djece, radno-terapijskog terapeuta 10 mjeseci za 8 mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO “Pružite nam šansu ”-Podgorica u 2016. godini u trajanju od 8 mjeseci obezbjeđivalo je rad defektologa za 25 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, rad psihologa 10 mjeseci za 28 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO “Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju”-Podgorica u 2016. godini uz angažovanje 2 defektološkinje, obezbjeđivalo je defektološke servise usluga za 36 djece i mladih sa smetnjama u razvoju u trajanju od 9 mjeseci, logopedski rad od 9 mjeseci sa 30 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, 2 psihološkinje na 9 mjeseci za rad sa 26 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO “Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju”-Mojkovac je u 2016. godini u trajanju od 6 mjeseci obezbjeđivalo rad defektologa za 11 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, logopeda 7 mjeseci za 19 djece i mladih sa smetnjama u razvoju. Donatori: Komisija Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i Komisija za raspodjelu sredstava NVO Opštine Mojkovac.

NVO “Zvijezda”-Kolašin je u 2016. godini u partnerstvu sa Savezom “Naša inicijativa” u trajanju od 4 mjeseca obezbjeđivalo rad psihološkinje za 11 djece i mladih sa smetnjama u razvoju. Donator: NVO Savez “ Naša inicijativa”-Podgorica.

NVO “Ljepša budućnost ”-Berane je u 2016. godini u trajanju od 10 mjeseci obezbjeđivalo rad defektologa za 15 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, logopeda u trajanju od 5 mjeseci za 5 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO “Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama”-Rožaje je u 2016. godini u trajanju od 10 mjeseci obezbjeđivalo rad defektologa za 20 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, psihologa 10 mjeseci za 25 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

NVO “Nova nada”-Žabljak je u 2016. godini u trajanju od 6 mjeseci obezbjeđivalo rad psihologa za 7 djece i mladih sa smetnjama u razvoju, rad 2 logopeda za 18 djece i mladih sa smetnjama u razvoju i rad sociologa u trajanju od 6 mjeseci za 18 djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

OOSI I CIVILNO DRUŠTVO

NVO Savez “Naša inicijativa” je u 2016. godini imao predstavnike u Radnoj grupi Ministarstva rada i socijalnog staranja za izradu Strategije za integraciju lica sa invaliditetom za 2016-2020 godinu i Akcionog plana 2016/2017 godinu; Radnoj grupi Ministarstva za ljudska i manjinska prava za izradu Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period od 2017/2021 godine; Radnoj grupi Ministarstva rada i socijalnog staranja za izmjenu Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom; Radnoj grupi Ministarstva rada i socijalnog staranja za izradu izmjena Pravilnika o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema; Radnoj grupi Ministarstva prosvjete za

izradu Strategije za obrazovanje nastavnika za period 2017.- 2024. godinu sa Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu.

Predstavnik NVO „Nova šansa u novom“ je član radne grupe za izradu Lokalnog plana socijalne inkluzije, koji je u izradi, a dali su aktivno učešće u ponovnom otvaraju Dnevnog centra za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju do 27 godina.

NVO Savez “ Naša inicijativa” je tokom 2016. godine u trajanju od 12 mjeseci obezbjeđivao servis pravnih usluga za članove iz 20 lokalnih udruženja iz sastava ovog Saveza. Donatori: Komisija Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i Kancelarija UNICEF- a u Crnoj Gori.

Predstavnici 5 NVO, koji su članovi Savjeta za brigu o licima sa invaliditetom u 2016. godini su učestvovali u radu ovog tijela.

Odlukom o raspodjeli dijela prihoda od igara na sreću vrši se raspodjela dijela prihoda od igara na sreću za sufinansiranje planova i programa za 2016. godinu, za sledeće oblasti: socijalna zaštita i humanitarne djelatnosti, zadovoljenje potreba lica sa invaliditetom, razvoj sporta, kultura i tehnička kultura, vaninstitucionalno obrazovanje i vaspitanje djece i omladine, i doprinos u borbi protiv droge i svih oblika zavisnosti.

Iz oblasti Zadovoljenje potreba lica sa invaliditetom, u 2016. godini, sufinansirali su se sljedeći planovi i programi:

Naziv organizacije	Naziv plana i programa	Odobrena sredstva (€)
Dom zdravlja Bar	Najbolje za našu djecu	7.295,00
JU Muzeji Kotor - Muzej grada Perasta	Muzej grada Perasta - kulturno nasljeđe bez barijera	10.000,00
Sportski centar Rožaje	Poboljšanje položaja i kvaliteta života mladih sa invaliditetom, kroz njihovu uključenost u sportske aktivnosti	10.353,38
Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju Tisa	Unaprjeđenje kvaliteta stručnih radnika	10.522,40
Udruženje paraplegičara Nikšić	Vi ne znate šta mi znamo	8.550,00

Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi	Bezbjedno do cilja	14.395,00
Organizacija slijepih za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin	Osnaživanje i podrška za djecu, žene, omladinu i starije osobe oštećenog vida	15.050,00
Savez civilnih invalida rada Crne Gore	Podrška civilnim invalidima II Svjetskog rata u zaštiti prava i interesa	15.500,00
Savez slijepih Crne Gore	Pokreni me	22.000,00
Oaza	Socijalna inkluzija djece i mladih sa smetnjama u razvoju	20.000,00
Udruženje paraplegičara Pljevlja	Uključi se - Osiguraj svoju budućnost	19.004,00
Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Berane	Adaptacija dječijeg park igrališta za dnevni centar u Beranama	21.981,00
Organizacija slijepih za Bar i Ulcinj	Zajedno do integracije osoba oštećenog vida	19.730,00
Savez slijepih Crne Gore	Koraci samostalnosti	19.000,00
Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju Nikšić	Podrška socijalizaciji i obrazovanju djece i omladine sa invaliditetom	21.074,00
Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju Nikšić	Slikom do riječi - Uvođenje PECS metode	13.620,00
Organizacija slijepih za Nikšić, Šavnik i Plužine	Aktivizam - ključ za kvalitetniji život osoba sa oštećenim vidom	14.980,00
Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac	Samostalni život osoba sa invaliditetom - Filozofija ili praksa	16.750,00
Resursni centar "1. jun"	Nova šansa	13.082,40
Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama Podgorica	Servisi podrške za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju i stručna podrška roditeljima	25.000,00
Kulturni centar Homer	Radio Homer - Glas svjetlosti	25.000,00

Centar za socijalni rad za prijestonicu Cetinje	Doprinos integraciji OSI populacije u lokalnoj zajednici	15.560,00
Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju Staze	Dnevni boravak za djecu sa intelektualnim smetnjama i autizmom	25.000,00
Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Pljevlja	Uljepšajmo budućnost djeci i omladini sa smetnjama u razvoju u Pljevljima	19.700,00
Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju Zračak nade Pljevlja	Poludnevni boravak za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju u Pljevljima - nastavak projektnih aktivnosti	23.932,10
NVO Udruženje paraplegičara Nikšić	Personalna asistencija - egzistencijalna potreba OSI	14.250,00
Kulturni centar Homer	Kulturna emancipacija i socijalna integracija djece i	13.270,00

	mladih oštećenog vida	
Savez udruženja paraplegičara Crne Gore	Turizam bez prepreka	11.860,00
Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju Podgorica	Korak naprijed u unaprjeđenju položaja djece i mladih sa smetnjama u razvoju i njihovih porodica u Podgorici	25.000,00
Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" Podgorica	Obezbjedenje više servisa usluga kao način podrške djeci i mladima sa smetnjama u razvoju	11.460,00
Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore	Za mlade sa invaliditetom, bez barijera	25.000,00
Savez udruženja paraplegičara Crne Gore	Unaprjeđivanje i ostavriavanje prava osoba s invaliditetom u Crnoj Gori	21.110,00
Opština Pljevlja	Postavljanje Pristupnih rampi za lica sa invaliditetom u parku Vodice u Pljevljima	9.000,00
Caritas barske nadbiskupije	Prevazilaženje predrasuda i promocija novih modela profesionalne integracije osoba sa invaliditetima u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori	9.265,00
Centar za socijalni rad za opštine Nikšić, Plužine i Šavnik	Gradski vešeraj	9.700,00
Stonoteniski klub osoba sa invaliditetom "Flip" Cetinje	Ulazak u top 10 svjetske paraolimpijske rang liste – ITTF	6.970,00
Ženska akcija	Mediji o ženama sa invaliditetom	11.250,00
Organizacija gluvih Bijelo Polje	Edukacijom do inkluzije "Pravi put"	2.740,00
Savez organizacija gluvih i nagluvih Crne Gore	Redovna aktivnosti saveza i socijalnih servisa za gluve	9.510,00
Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa"	Podrška unaprjeđenju sveukupnog položaja djece i mladih sa smetnjama u razvoju i razvoju kapaciteta roditeljskih udruženja	24.091,00
Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju	Nastavak servisa - unaprjeđenje kvaliteta stručne podrške djeci i mladima sa smetnjama u razvoju	10.705,00
NVO za rehabilitaciju djece i omladine Žabljak	Podrška djeci sa smetnjama u razvoju	5.010,00
Centar kreativnih vještina	Zajedno korak naprijed	9.520,00
BAMBI	I ja to mogu	12.010,00
NVO Svetionik	Budi mi drug	3.380,00

Nevladino udruženje roditelja i djece i omladine sa teškoćama u razvoju Nova nada - New hope Žabljak	Nastavimo zajedno u susret srećnijem djetinjstvu	7.616,14
OŠ Donja Lovnica	Slobodno kretanje/obrazovanje osoba sa invaliditetom	4.779,46

Organizacija žena sa invaliditetom Podgorica	Ženski kutak za naša prava	3.620,00
Lica sa invaliditetom, Petnjica	Podrška osobama sa invaliditetom kroz promociju preduzetništva	6.060,00
Djeca Crne Gore	Program podrške u pružanju usluga za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju i njihove porodice	12.000,00
Organizacija civilnih invalida rata za Podgoricu, Danilovgrad i Kolašin	Za bolji život civilnih invalida rata Podgorice Danilovgrada i Kolašina	3.180,00
Opštinsko udruženje multiple skleroze Berane	Servis podrške - fizioterapija u domovima ljudi koji žive sa multiplom sklerozom u ruralnim područjima	3.808,70
Udruženje vojnih invalida Nikšić	Pomognimo vojne invalide	6.710,00
Organizacija gluvih i nagluvih za opštine Nikšić, Šavnik i Plužine	Kroz grupne aktivnosti i druženje lakše podnosimo život u vječnom svijetu tišine	5.396,00
Zavod za socijalnu i dječju zaštitu	Analiza rada dnevnih centara u Crnoj Gori - način organizacije, kapaciteti i stručna praksa	5.430,00
Udruženje invalida rada Nikšić	Za bolje sutra	4.370,00
Sportski objekti	Bazeni pristupačni svima - nabavka mobilnog lifta (kolica) za invalide na Gradskim bazenima	9.970,00
Organizacija slijepih za Berane, Andrijevicu, Rožaje i Plav	Unaprjeđenje i saradnja na polju ostvarivanja i unaprjeđenja sociohumanitarnih prava, socijalne i zdravstvene zaštite slijepih i slabovidih građana i njihovih porodica - Program rada 2016	4.076,00
Udruženje multiple skleroze Crne Gore	Personalna i fizioterapeutska usluga oboljelima od multiple skleroze u opštinama PG i NK - Nastavak	12.000,00
Udruženje osoba sa hendikepom NVU Koraci Pljevlja	Personalna asistencija	12.600,00
Centar za omladinsku edukaciju	Psihološka podrška studentima sa invaliditetom na Univerzitetu Crne Gore	10.711,00
Udruženje roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju - Puževa kućica, Budva	Pužići napreduju	7.360,00
Plivački klub OSI Talas Budva	Rio 2016	3.475,00
Organizacija civilnih invalida rata Podgorica	Ljudi koji ne znaju za predaju	3.330,00
Udruženje paraplegičara Cetinje	Osnaživanje i razvijanje ličnih potencijala OSI	7.430,00
Udruženje osoba sa invaliditetom Malesije	Zajednički ka boljem zdravlju	6.660,00
Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore - UMHCG	Disability INFO - portal osoba sa invaliditetom / medijski pluralizam	13.240,00
Udruženje roditelja, djece i omladine sa posebnim potrebama Crne Gore - Rastimo zajedno	Servis stručne podrške omladini sa invaliditetom	9.852,00

Organizacija slijepih za Kotor, Herceg Novi, Budvu i Tivat	Naša bolja budućnost	5.880,00
--	----------------------	----------

Udruženje slijepih i slabovidih Pljevlja	Program i plan rada za 2016. godinu - I mi želimo da se uključimo u aktivnosti Udruženja	4.850,00
Univerzitetski radio klub "Student" - 406GAS	Nabavka mobilnog VHF repetitora za sistem radioamaterske mreže za opasnost (RMZO) i obuka 3 radna tima sastavljena od OSI za rad i vođenje mreže	2.490,00
Udruženje mladih sa hendikepom Nikšić	Škola novih vještina	8.900,00
Kulturni centar Sjever	Kulturom i poštovanjem ljudskih prava do boljeg života lica sa invaliditetom	4.690,00
Udruženje lica sa tjelesnim invaliditetom Crne Gore	Bez prepreka za turiste sa tjelesnim invaliditetom	4.855,00
Udruženje paraplegičara Pljevlja	Za samostalni život lica sa invaliditetom	8.660,00
Organizacija gluvih i nagluvih veterana Rožaje	Za suživot bez barijera	3.685,00
Korak nade - Berane	Zajednička akcija za srećniju budućnost djece sa smetnjama u razvoju	7.270,00
Organizacija slijepih Cetinje	Pristupačnost kulturnih spomenika u Prijestonici	7.860,00
Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom - Bijelo Polje	Proizvodnja suvenira i igračaka	4.510,00
Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac	Unaprjeđenje rada Zaštitne radionice	7.242,00
Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac	Opismenjavanje lica sa smetnjama vida i njihovo psihofizičko i socijalno osnaživanje	6.436,00
Multipla skleroza Rožaje	Pravo na jednake mogućnosti	4.830,00
Inter Mont	Zapošljavanje osoba sa posebnim potrebama II dio – Produženje projekta	4.940,00
SRK Fly Fishing Budućnost Podgorica	Fly fishing - sport za sve, bez ograničenja	5.000,00
Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju Zrak sunca Herceg Novi	Za ljepšu budućnost naše djece	9.000,00
Mali veliki korak Kotor	Pomozite mi, hoću da odrastem	6.950,00
Nacionalna asocijacija roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju Crne Gore	Podrška djeci i omladini sa smetnjama u razvoju i njihovim roditeljima u Crnoj Gori	14.890,00
UPCG Rožaje	Podizanje svijesti osoba sa invaliditetom o njihovim pravim putem edukacije	4.565,00
MladiInfo Montenegro	Osiguraj budućnost	5.316,00

Udruženje paraplegičara Bar	Otkloni prepreke - Razvijaj svoje potencijale - nastavak projekta	10.105,00
Udruženje paraplegicara Kotor	Fizioterapeut uslov za zdraviji život OSI II	3.755,00
Udruženje za podršku djeci sa teškoćama u razvoju i njihovim porodicama Crne Gore	Nastavak podrške roditeljskim udruženjima djece sa smetnjama u razvoju i licima sa invaliditetom kroz njihovo zaposlenje	5.610,00
Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju Mojkovac	Zajedno u izvjesniju budućnost	7.620,00
Sportsko rekreativno društvo slijepih Podgorica	Sport i rekreacija osoba sa invaliditetom - model samostalnosti i poštovanja različitosti	5.340,00

Kolo srpskih sestara	Podrška djeci sa invaliditetom iz Herceg Novog u pripremi za školovanje i u prvim razredima osnovne škole	4.720,00
Gluvonijeme osobe	Ja gledam, ti pričaj!	3.550,00
Škola za srednje i više stručno obrazovanje Sergije Stanić	Prilagođavanje školske zgrade osobama sa invaliditetom	8.500,00
Centar za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom u Prijestonici Cetinje	Podsticanje inkluzivne kulture jačanjem sistema podrške i društvene aktivacije djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom	7.860,00
Skijaški klub osoba sa invaliditetom "Onogošt"	Osobe sa invaliditetom na snijegu	3.700,00
Paraolimpijski komitet Crne Gore	Inkluzija kroz sport - Paraolimpijam u osnovnim školama	9.460,00
Staze	Individualna tranzicija u socijalnoj inkluziji ITISI	14.000,00
Udruženje roditelja, djece i omladine sa smetnjama u razvoju Pružite nam šansu	Harmonija inkluzije na moru	5.000,00
Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju Pružite nam šansu	Višestruki servisi podrške za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju	6.300,00
Atletski klub osoba sa invaliditetom Vihor Podgorica	Fitnes za osobe sa invaliditetom	6.800,00
Košarkaški klub osoba sa invaliditetom Paramont - Podgorica	Sport inkluzija osoba sa invaliditetom	6.415,00
Teniski klub Dadeks	Socijalna integracija osoba sa invaliditetom kroz sport i rekreaciju	8.000,00
Razvitak Cetinje	Za njihovo bolje sutra II	5.200,00
Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama Bar	Za nas - Nastavak projekta	11.510,00
Organizacija gluvi i nagluvi Cetinje	Jednakost i sva prava osoba sa oštećenjem sluha i govora u društvu	4.010,00

Centar za obuku vodiča i dresuru pasa K-9 Montenegro	Korakom sa psom	11.000,00
Udruženje fizioterapeuta za pomoć djeci i omladini sa smetnjama u razvoju	Fizioterapija i zaposlenje lica sa invaliditetom kao način podrške djeci i mladima sa smetnjama u razvoju	4.230,00
Evropski dom Tivat	Nastavak podrške djeci sa smetnjama u razvoju u Tivtu	5.950,00
Za budućnost naše djece	Nastavak socijalnih servisa za djecu sa smetnjama u razvoju u Andrijevi	7.720,00
Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju "Pravo na život"	Podrška unapređenju psihofizičkog stanja djece sa smetnjama u razvoju	6.030,00
Košarkaški klub u kolicima Ibar Rožaje	OSI zajedno u sportu	6.839,00
Dječiji umjetnički centar Podgorica	Sve možemo zajedno	4.350,00
Udruženje paraplegičara Podgorica	Sportsko - edukativnim radionicama do promocije prava lica sa invaliditetom	9.530,00
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju LIPA	Nabavka savremenih ortopedskih pomagala sportske opreme i didaktičkog materijala	9.570,00
Stonoteniski klub osoba sa invaliditetom Luča	Kvalitetnim pripremama do međunarodnih rezultata	7.200,00
Specijalna olimpijada	Nacionalne igre Crne Gore osoba sa intelektualnim smetnjama i teškoćama u razvoju	14.950,00
OŠ Vuk Karadžić	Slobodno kretanje - obrazovanje osoba sa invaliditetom	8.500,00
Osnovna škola "25. maj" Rožaje	Slobodno kretanje/obrazovanje osoba sa invaliditetom	8.500,00
Udruženje studenata ekonomije i menadžmenta AIESEC Crne Gore	Svijet za sve AIESEC4ALL	3.739.60

Spisak kategorisanih/rekategorisanih ugostiteljskih objekata u 2016. godini, sa sadržajima za lica sa invaliditetom-tabelarni prilog

Redni broj	Kategorisani/rekategorisani objekti u 2016. godini sa sadržajima za OSI	Broj Soba	Broj Apartmana	Broj Lezaja
5	5*****	496	94	1194
1	Hotel "Splendid"	322	19	688
2	Boutique hotel " La Roche"	7	2	24
3	Hotel "Aman Sveti Stefan"	0	50	102
4	Mali hotel "Forza Mare"	10	0	20
5	Hotel "HILTON PODGORICA CRNA GORA"	157	23	360
48	4*****	2415	607	6248
1	Hotel "Polar Star"	9	16	50

2	Hotel "vile Oliva"	236	30	532
3	Hotel "Podgorica"	36	8	85
4	Hotel "Monte Casa"	29	34	133
5	Mali hotel "Vardar"	18	6	48
6	Garni hotel "Best Western Premier Hotel Montenegro"	41	7	82
7	Hotel "Hotel Grand"	31	4	70
8	Garni hotel "Minoris"	3	4	22
9	Mali hotel "Helada"	12		24
10	Hotel "Sato"	99	16	230
11	Hotel "SUN RESORT"	137	92	457
12	Mali hotel "Perjanik"	14	2	32
13	Hotel "Princess"	108	27	256
14	Garni hotel "Alexandar Lux"	6	8	28
15	Hotel "Splendido"	40	3	86
16	Hotel "City" Podgorica	70	8	156
17	Hotel "Aurel"	47	8	116
18	Boutique hotel "Casa Del Mare - Pietra"	6	2	16
19	Mali hotel "Palata Venezia"	4	9	40
20	Hotel "Laguna Safari"	0	29	64
21	Mali hotel "Edem"	11	2	26
22	Hotel "Blue Moon"	23	3	52
23	Mali hotel "Plaza"	7	2	18
24	Garni hotel "Butua Residence"	27	18	96
25	Hotel & Resort "Ruža Vjetrova"	51	21	152
26	Hotel "Moskva"	38	2	80
27	Apart hotel "Shine"	0	27	99
28	Mali hotel "Tre Canne"	0	8	30
29	Boutique hotel "Casa Del Mare - Blanche"	8	4	24
30	Hotel "Park" Bijela	234	23	514
31	TN "Slovenska plaža"	441	,53	941
32	Mali hotel "Conte"	0	14	38
33	Apart hotel "Nautilus" sa depadansom	0	30	102
34	Hotel "Palma"	105	11	229
35	Mali hotel "Monte Cristo"	7	1	22
36	Hotel "Žabljak"	15	11	39
37	Hotel "Verde"	71	10	174
38	Mali hotel "Sokoline"	8	0	18
39	Mali hotel "Philia"	20	4	41
40	Hotel "Perla"	16	9	50

41	Garni hotel "Villa Duomo"	0	13	33
42	Hotel "Franca BP"	28	2	65
43	Hotel "CentreVille Hotel & Experiences"	112	10	246
44	Hotel "Palmon Bay Hotel & Spa"	158	45	406
45	Garni hotel "Art Media"	0	14	28
46	Mali hotel "Carrubba"	5	2	14
47	Mali hotel "Aleksandar Rafailovići"	15	6	42
48	Hotel "M Nikić"	69	2	142
56	3***	1807	317	4603
1	Mali hotel "Enigma"	15	5	49
2	Garni hotel "M"	8	1	20
3	Mali hotel "Ellena"	16		41
4	Garni hotel "Galathea"	6	1	12
5	Mali hotel "Oazza"	6	1	14
6	Mali hotel "Ambasador"	3	6	18
7	Mali hotel "Vučje" sa depadansom	11	7	35
8	Garni hotel "Vila Panonija"	4	3	14
9	Garni hotel "Bokeška noć"	8	2	21
10	Mali hotel "Azzurro"	21		42
11	Mali hotel "Marija"	17	0	43
12	Apart hotel "Samardžić"	0	16	56
13	Mali hotel "S"	10	0	19
14	Mali hotel "Luka'S"	10	0	19
15	Hotel "Sidro"	88	2	181
16	Garni hotel "Vila Margot"	16	4	44
17	Mali hotel "Pejović"	6	2	15
18	Mali hotel "Bokeljski dvori"	7	0	15
19	Mali hotel "Galia"	12	0	20
20	Hotel "Sirena Marta"	17	11	72
21	Hotel "El Mar"	32	0	96
22	Mali hotel "Kulla E Balshajve"	1	7	20
23	Mali hotel "Đurić"	14	6	36
24	Mali hotel "Aquarius"	31	1	68
25	Mali hotel "Delta"	8	1	21
26	Hotel "Emerald"	10	18	56
27	Garni hotel "Arka"	6	6	24
28	TN "Slovenska plaža"	422	100	1044
29	Mali hotel "Milena"	25	0	50
30	Motel "Grand"	17	0	26

31	Mali hotel "Petriti"	11	2	29
32	Hotel "Mediteran" sa depadansom "Vila Skoplje" i "Vila Sarajevo"	42	0	106
33	Hotel "Đoković"	26	2	60
34	Apart hotel "Cruiser"	0	9	18
35	Hotel "Danica"	21	13	73
36	Mali hotel "Lovac"	6	5	21
37	Hotel "Zlatni bor" sa depadansom	32	0	75
38	Mali hotel "Biser"	17	3	65
39	Mali hotel "Dubrava"	17	1	33
40	Mali hotel "Oliva"	15	0	37
41	Mali hotel "M"	0	24	48
42	Turističko naselje "Ada Bojana"	296	0	592
43	Mali hotel "Porto Otrant"	12	3	38
44	Turističko naselje "Velika Plaža"	52	41	321
45	Mali hotel "Anastazija"	11	0	22
46	Hotel "Grand"	93	4	194
47	Hotel "Adria sport"	35	0	70
48	Mali hotel "Pelikan"	7	0	17
49	Motel "Tara MB"	4	0	10
50	Mali hotel "Dvor"	11	1	29
51	Hotel "Novi"	28	2	60
52	Mali hotel "Anderba"	9	0	18
53	Gostionica "Blue River Tara"	14	0	38
54	Hotel "Olympic"	120	6	228
55	Hotel "Vila Babović"	66	0	177
56	Mali hotel "Liria"	15	1	33
21	2**	1048	59	2539
1	Motel "Pavlović"	8		16
2	Mali hotel "24 jul"	10		20
3	Hotel "Lighthouse"	118	12	357
4	Mali hotel "Lovćen"	14	0	27
5	Mali hotel "Vir"	22	1	46
6	Pansion "Mimoza"	14	0	28
7	Mali hotel "Adria"	21	0	54
8	Hotel "Beograd"	94	4	220
9	Mali hotel "Galeb"	19	0	56
10	Pansion "Casa Bianca"	12	0	26
11	Hotel "Pljevlja"	36	3	60
12	Hotel "Plaža" blok A	136	8	288

13	Apart hotel "Kukoljac"	2	23	50
14	Mali hotel "Rosi"	14	0	40
15	Depadansi hotela "Mediteran" "Vila Ljubljana", "Vila Zagreb", "Vila Cetinje", "Vila Dubrovnik"	93	1	251
16	Garni hotel "Maslina"	4	4	20
17	Hotel "Lovćen"	48	0	108
18	Mali hotel "Vila Mireli"	19	0	39
19	Hotel "Šumadija"	105	3	216
20	Hotel "Albatros"	139	0	322
21	Hotel "Loza"	120	0	295
6	1*	127	2	314
1	Mali hotel "Vidikovac"	20	0	42
2	Hotel "Talas"	25	2	70
3	Hotel "Vrmac"	32	0	64
4	Hotel "Galapagos"	25	0	72
5	Pansion "Despotović"	21	0	58
6	Mali hotel "EccoMediteran"	4	0	8
Broj	Kategorija	Broj Soba	Broj Apartmana	Broj Ležaja
5	5*****	496	94	1194
48	4*****	2415	607	6248
56	3****	1807	317	4603
21	2**	1048	59	2539
6	1*	127	2	314
U K U P N O		5893	1079	14898